

***Diagnoza dotycząca osób
stosujących przemoc w rodzinie:
badanie uczestników
programów oddziaływań
korekcyjno-edukacyjnych***

RAPORT Z BADANIA OGÓLNOPOLSKIEGO
ZREALIZOWANEGO NA ZAMÓWIENIE MINISTERSTWA
PRACY I POLITYKI SPOŁECZNEJ

SPIS TREŚCI

ROZDZIAŁ	NR STRONY
1. INFORMACJE O BADANIU	3
2. PRÓBA BADAWCZA	6
3. PODSUMOWANIE WYNIKÓW	12
4. WYNIKI SZCZEGÓŁOWE	18
4.1 Stosowanie przemocy w rodzinie przez badanych sprawców przemocy w rodzinie	19
4.2 Uczestnictwo w programie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie	27
4.3 Korzystanie z oddziaływań specjalistycznych	35
4.4 Sytuacja prawna badanych sprawców przemocy w rodzinie	40
4.5 Opinie respondentów na temat zjawiska przemocy w rodzinie i metod jej przeciwdziałania	49

1. INFORMACJE O BADANIU

1.1. Problematyka i cele badania

Badanie, którego wyniki omawiane są w niniejszym raporcie, jest częścią jednego spośród czterech etapów projektu badawczego zatytułowanego „Diagnoza dotycząca osób stosujących przemoc w rodzinie w Polsce”. Projekt ten został opracowany i zrealizowany przez Instytut Badania Rynku i Opinii Millward Brown SMG/KRC na zamówienie Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej. Realizowany projekt badawczy składa się z następujących badań:

- I. Ogólnopolskiego **badania opinii na reprezentatywnej próbie dorosłych Polaków** na temat przemocy w rodzinie
- II. Ogólnopolskiego **badania profesjonalistów prowadzących programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych** dla osób stosujących przemoc w rodzinie
- III. Ogólnopolskiego **badania osób stosujących przemoc w rodzinie**, biorących udział w działaniach korekcyjno-edukacyjnych; oraz **pilotażowe badanie osób stosujących przemoc w rodzinie, odbywających karę pozbawienia wolności i osadzonych w jednostkach penitencjarnych**
- IV. **Badania eksperckiego IDEABLOG** – realizowanego na platformie internetowej wśród specjalistów zajmujących się problematyką przemocy w rodzinie.

Omawiane w tym raporcie badanie dotyczyło osób stosujących przemoc w rodzinie, które uczestniczyły w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych. Programy te realizowane były przez wyspecjalizowane ośrodki, które prowadziły zajęcia w 2011 roku.

Zagadnienia badawcze poruszone w niniejszym badaniu dotyczyły:

1. Charakterystyki społeczno-demograficznej osób stosujących przemoc w rodzinie
2. Stosowania przemocy w rodzinie:
  - a. Form przemocy najczęściej stosowanych przez osoby stosujące przemoc w rodzinie z podziałem na przemoc fizyczną, psychiczną, seksualną
  - b. Kategorii osób, wobec których stosowana jest przemoc w rodzinie
  - c. Przyczyn i powodów stosowania przemocy w rodzinie

3. Sytuacji prawnej sprawców przemocy w rodzinie:
  - a. Karalności osób stosujących przemoc, w tym za podobne przestępstwo
  - b. Rodzaju stosowanych kar i ewentualnego uprzedniego osadzenia w zakładzie karnym
  - c. Stosowania środków zapobiegawczych, karnych lub probacyjnych oraz dozoru kuratora sądowego
4. Korzystania przez osoby stosujące przemoc w rodzinie z oddziaływań specjalistycznych, w tym z programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie
5. Opinii na temat skali zjawiska przemocy w rodzinie w Polsce z perspektywy osób stosujących przemoc w rodzinie: w tym charakterystyki ofiar przemocy w rodzinie z perspektywy osób stosujących przemoc w rodzinie; a także na temat skuteczności sposobów przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

1.2. Metoda badawcza

Badanie przeprowadzone było metodą ankietową PAPI (*Paper and Pencil Interview*). Jest to technika stosowana przy realizacji badań ilościowych, polegająca na samodzielnym wypełnianiu papierowego kwestionariusza przez respondenta. Technika ta sprawdza się w badaniach dotyczących osobistych i drażliwych kwestii. Bezpośrednia interakcja respondenta z ankieterem jest ograniczona do omówienia realizacji badania. Technika PAPI zapewnia respondentowi zachowanie intymności i większe poczucie bezpieczeństwa przy udzielaniu odpowiedzi na pytania ankiety.

Ankiety wręczane były przez zaproszonych do współpracy specjalistów prowadzących programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych. W celu zachowania anonimowości i zwiększenia poczucia poufności zebranych danych respondenci zwracali wypełnione ankiety w zamkniętych kopertach.

Zastosowanie techniki PAPI gwarantuje rzetelność odpowiedzi poprzez:

1. zapewnienie wysokiego stopnia anonimowości

2. zmniejszenie odsetka odmów udziału w badaniu
3. zwiększenie komfortu udziału w badaniu i ułatwienie udzielania szczerych odpowiedzi
4. dostosowanie czasu wypełnienia ankiety do indywidualnych potrzeb respondenta.

1.3. Definicje

Na potrzeby badania użyte zostały definicje przemocy w rodzinie **określone w procedurze „Niebieskie Karty”**. Przytaczano respondentom definicje przemocy fizycznej, psychicznej oraz seksualnej, zawierające przykładowe zachowania. W przypadku **przemocy psychicznej** były to: wyzwiska, ośmieszanie, groźby, kontrolowanie, ograniczanie kontaktów, krytykowanie, poniżanie, demoralizacja, ciągłe niepokojenie, izolacja. W przypadku **przemocy fizycznej** natomiast było to: popychanie, uderzanie, wykręcanie rąk, duszenie, kopanie, spoliczkowanie, a także uszkodzenia ciała, w tym zasinienia, zadrapania, krwawienie, oparzenia. **Przemoc seksualna** definiowana była jako zmuszanie do obcowania płciowego, jak i innych niechcianych czynności seksualnych.

Uczestnikiem programu oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie jest w tym badaniu osoba stosująca przemoc w rodzinie, która przystąpiła do udziału w programie i uczestniczyła w ramach niego w zajęciach.

2. PRÓBA BADAWCZA

2.1. Dobór próby

Próbą objęci zostali uczestnicy programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie, prowadzonych w podmiotach realizujących je w 2011 roku. Podmioty te dobierane były w podziale na województwa, w miarę możliwości proporcjonalnie w stosunku do liczby osób biorących udział w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w danym województwie na podstawie *Raportów z prowadzonych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie w 2010 roku*.

Struktura próby zakładała realizację badania na terenie całego kraju oraz we wszystkich typach podmiotów prowadzących tego rodzaju oddziaływanie. Informacje o przeprowadzanym badaniu rozesłane zostały do 217 podmiotów, które realizowały programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie w roku 2010. Uzyskana ostatecznie próba badawcza stanowi 119 podmiotów. W przypadku pozostałych podmiotów wystąpiły okoliczności wykluczające możliwość ich udziału w badaniu – między innymi nierealizowanie w roku 2011 programów oddziaływań, brak uruchomionej edycji programu w okresie realizacji badania itp. W każdym z podmiotów w badaniu brał udział jeden profesjonalista, który w okresie od stycznia 2011 roku do chwili badania realizował co najmniej jedną edycję co najmniej jednego typu programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla sprawców przemocy w rodzinie i to za jego pośrednictwem przekazywane były uczestnikom programu ankiety.

2.2. Charakterystyka społeczno-demograficzna respondentów

Badaniem objęto 360 osób – sprawców przemocy w rodzinie, biorących udział w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych. W próbie dominują mężczyźni, których liczebność wynosi 327 osób (91%). Ponadto ankietę wypełniły 32 kobiety, a 1 osoba nie podała swojej płci.

Próba jest zróżnicowana ze względu na wiek badanych. Najliczniejszą grupą są osoby w wieku 31-40 lat, które stanowią 24% badanych. Porównywalną liczebnością reprezentowane są osoby w wieku 41-50 lat (22%). 11% próby stanowią osoby w wieku do 30 lat, a 12% - osoby w przedziale wieku 51-60 lat. Respondenci w wieku powyżej 60 lat stanowią najmniejszy odsetek badanej próby: 4%. W przypadku 99 osób (27%) nie jest znany ich wiek.

Tabela 1. Charakterystyka społeczno-demograficzna respondentów		N=360	%
Płeć	mężczyźni	327	91%
	kobiety	32	9%
Wiek	do 30 lat	40	11%
	31 do 40 lat	86	24%
	41 do 50 lat	79	22%
	51 do 60 lat	43	12%
	61 i więcej lat	14	4%
Wykształcenie	podstawowe	92	25%
	zasadnicze zawodowe	175	48%
	średnie	63	17%
	wyższe	29	8%
Miejscowość zamieszkania	wieś	101	28%
	miasto	253	71%
Sytuacja zawodowa	posiadający stałą pracę	116	32%
	pracujący dorywczo	90	25%
	bezrobotni	76	21%
	emeryci/renciści	58	16%
	uczniowie/studenci	11	3%
	nieaktywni zawodowo	36	10%
Stan cywilny	żonaty (zamężna)	169	47%
	w związku nieformalnym (ze stałą partnerką lub partnerem, w konkubinacie)	52	14%
	rozwidziony(a)	61	17%
	w separacji/w trakcie rozwodu	21	6%
	wdowiec (wdowa)	4	1%
	kawaler (panna)	50	14%
Dzieci mieszkające w gospodarstwie domowym	tak	241	67%
	nie	119	33%
Osoby, które stosowały przemoc w rodzinie	stosowanie przemocy fizycznej	290	81%
	stosowanie przemocy psychicznej	309	86%
	stosowanie przemocy seksualnej	20	6%

W próbie dominują osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym (48%) oraz podstawowym (25% próby ma wykształcenie niepełne podstawowe, podstawowe lub gimnazjalne). 17% badanych posiada wykształcenie średnie, a 8% wyższe (pomaturalne/policealne, licencjat lub studia wyższe).

28% procent badanych to mieszkańcy terenów wiejskich, a 71% respondentów to mieszkańcy miast.

W większości respondenci to również osoby aktywne zawodowo, posiadające stałą pracę (32%) lub pracujące dorywczo (25%). 21% badanych deklaruje, że są bezrobotne, a 16% - że pobiera emeryturę bądź rentę. 13% respondentów w chwili badania studiowało lub nie pracowało z innych powodów.

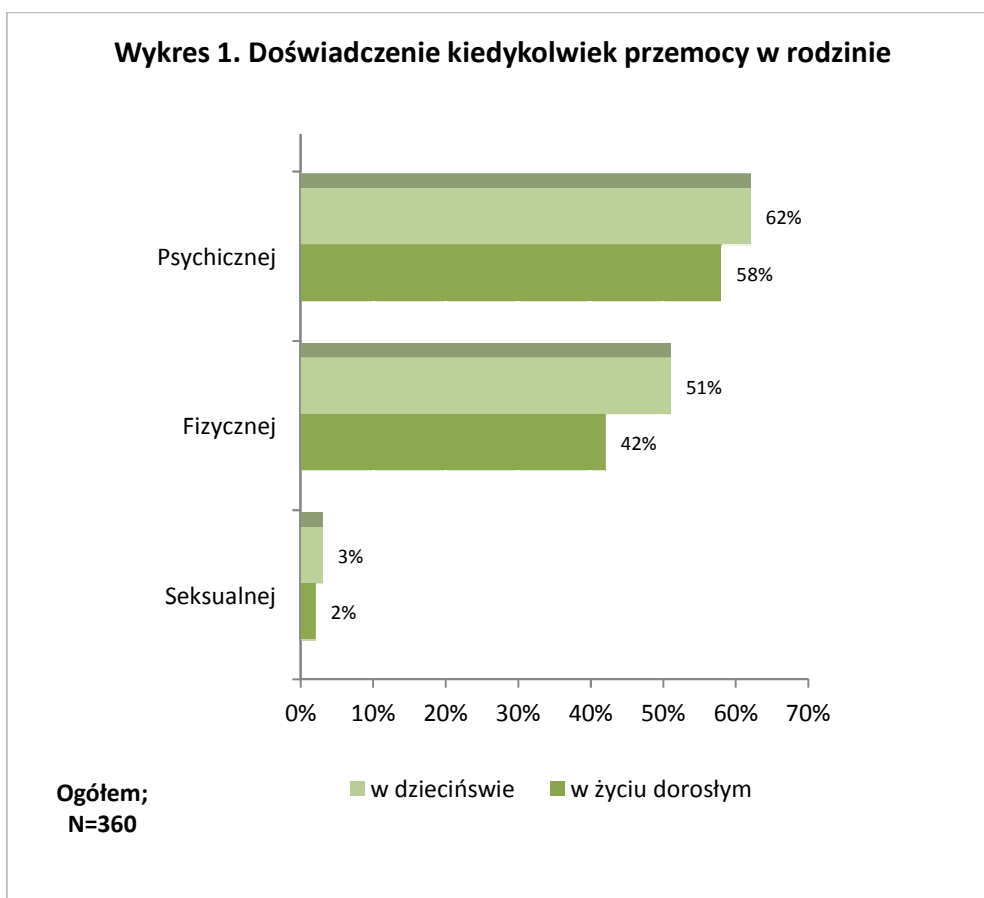
W próbie przeważają osoby oceniające swoją sytuację materialną jako trudną (53%): którym pieniędzy nie wystarcza nawet na najpilniejsze potrzeby (21%) lub które muszą sobie wielu rzeczy odmawiać, aby starczyło im na życie (32%).

Trochę ponad co trzeci badany (36%) opisał swoją sytuację materialną jako przeciętną, gdzie na co dzień pieniędzy starczy, ale nie stać go na większe wydatki. 9% respondentów opisało swoją sytuację materialną jako dobrą.

Wśród badanych 61% to osoby będące w związkach (w tym 47% - zamężne/żonate, a 14% - w związkach nieformalnych). Prawie co szósty badany (17%) jest rozwiedziony, a kolejne 6% osób jest w separacji lub w trakcie rozwodu (łącznie 23% osób zaliczono do grupy osób rozwiedzionych/w separacji). 15% respondentów to osoby samotne (14% - kawalerowie/panny, a 1% - osoby owdowiałe).

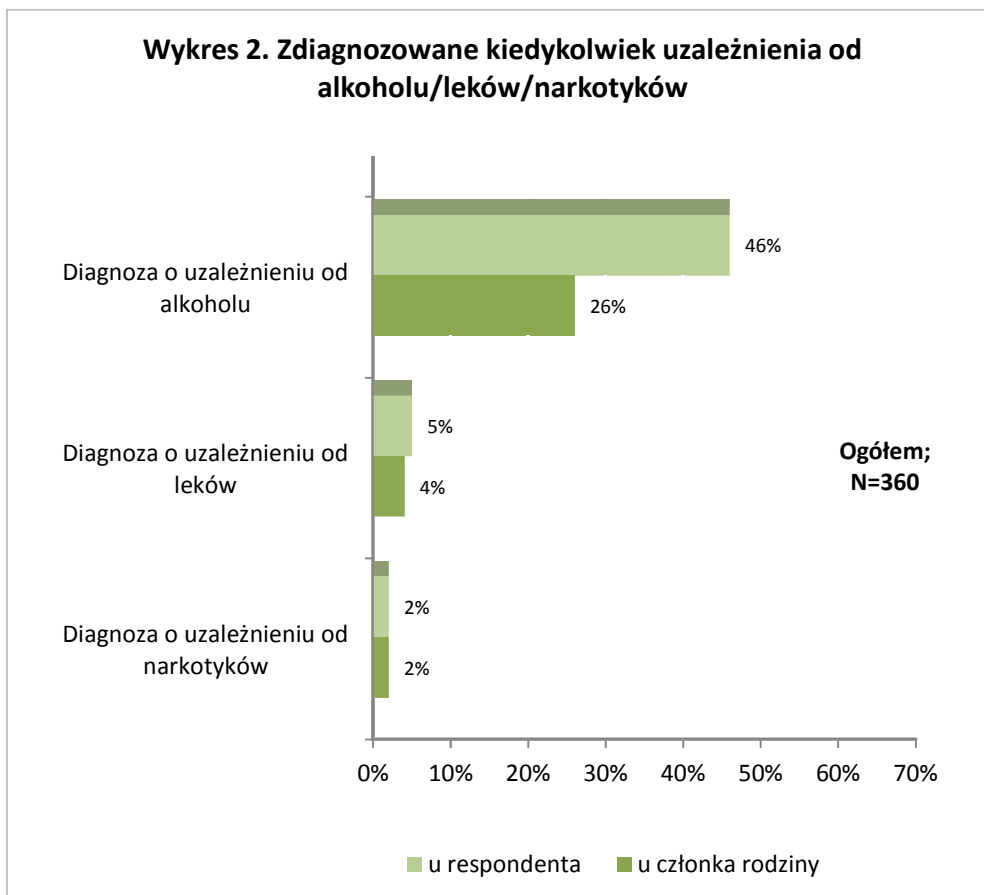
67% badanych w chwili badania zamieszkiwało gospodarstwa domowe z dziećmi. W większości to gospodarstwa domowe osób pozostających w związkach formalnych lub nieformalnych. Osoby stosujące przemoc w rodzinie żyjące w gospodarstwach domowych, w których nie mieszkają dzieci, to w większości osoby samotne lub rozwiedzione czy w trakcie separacji. Dzieci mieszkające w gospodarstwie domowym to najczęściej dzieci z aktualnego związku (81%). Dzieci partnerki/partnera z poprzednich związków posiada 13% badanych, a swoje dzieci z poprzednich związków - 10%. 5% badanych w chwili badania mieszkało z dziećmi innych osób niż partner/partnerka lub mąż/żona.

Odpowiedzi respondentów potwierdzają wpływ modelowania zachowań agresywnych na ich przejawianie w późniejszym życiu. Zdecydowana większość badanych doświadczyła kiedykolwiek przemocy fizycznej lub psychicznej ze strony członka rodziny w dzieciństwie lub życiu dorosłym. W próbie niewielki jest odsetek badanych, którzy doświadczyli przemocy seksualnej. Dane zamieszczone poniżej pozwalają wnioskować, że część osób badanych doświadczyła co najmniej dwóch form przemocy w rodzinie (wykres 1).

Dane wskazują również wysoki stopień współwystępowania przemocy w rodzinie i diagnozy uzależnienia od środków psychoaktywnych (alkoholu, narkotyków, leków). Wśród badanych uczestników programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie 46% to osoby, u których kiedykolwiek rozpoznano chorobę alkoholową. Zdecydowanie rzadziej rozpoznano u respondentów uzależnienie od leków (5%)

czy narkotyków (2%). Dane te zgodne są z danymi na temat rozpowszechnienia w Polsce uzależnienia od różnych typów środków psychoaktywnych, gdzie alkohol ze względu na łatwość dostępu (i cenę) stanowi dominującą substancję, od której uzależnienia występują najczęściej.

PODSUMOWANIE WYNIKÓW

3. PODSUMOWANIE WYNIKÓW

3.1 STOSOWANIE PRZEMOCY W RODZINIE PRZEZ BADANYCH SPRAWCÓW PRZEMOCY W RODZINIE

Przemoc w rodzinie nie jest zjawiskiem jednorodnym. Może ona dotyczyć zachowań agresji fizycznej, psychicznej czy seksualnej. Osoby badane stosowały różne formy przemocy w rodzinie. Najczęściej była to przemoc psychiczna (86%) lub fizyczna (81%). 6% badanych przyznało, że stosowało przemoc seksualną wobec kogoś z rodziny. Częstość występowania poszczególnych form przemocy wśród badanych pozwala wnioskować, iż najczęściej stosują oni więcej niż jedną formę przemocy.

W większości przypadków przemoc w rodzinie skierowana była wobec współmałżonka/ współmałżonki lub partnera/ partnerki. Nie obserwuje się tutaj znacznego zróżnicowania, jeśli chodzi o stosowaną formę przemocy. Kolejną liczną grupą ofiar przemocy w rodzinie są dzieci (syn lub córka), przy czym wobec nich znacząco częściej stosowana jest przemoc fizyczna lub psychiczna. Trzecią znaczącą grupę ofiar przemocy w rodzinie wskazywanych przez sprawców stanowią rodzice, przy czym wobec nich znacząco częściej stosowana jest przemoc psychiczna. Matki częściej niż ojcowie doświadczają przemocy ze strony swoich dzieci.

Jako główny czynnik zachowań agresywnych najczęściej podawany był alkohol (42%). Inne powody stosowania przemocy w rodzinie odnosiły się do złego zachowania współmałżonka/partnera (39%), nieposłuszeństwa dziecka (27%) lub ogólnego złego samopoczucia psychicznego sprawcy (22%). Kolejnym często podawanym czynnikiem była zdrada współmałżonka/partnera lub podejrzenie o zdradę (20%). Ostatnim ważnym czynnikiem skłaniającym do stosowania przemocy w rodzinie jest niepodporządkowanie się kogoś z rodziny/domowników (18%). Inne powody – związane z własną sytuacją społeczno-ekonomiczną - wskazywane były rzadziej.

3.2 KORZYSTANIE Z ODDZIAŁYWAŃ SPECJALISTYCZNYCH W ZWIĄZKU ZE STOSOWANIEM PRZEMOCY W RODZINIE

Prawie co trzeci badany (30%) uczestniczył w programie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie na podstawie orzeczenia sądu. Ponadto 72% respondentów przyznało, że uczestnictwo w tego typu programie zostało im zaproponowane przez pracownika jakiejś instytucji, najczęściej przedstawicieli Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie (29%), Ośrodków Interwencji Kryzysowej (21%) lub Ośrodków Pomocy Społecznej (18%). Ponadto 69% badanych zadeklarowało, iż były zachęcane do wzięcia udziału w programie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie przez inne osoby. Głównie były to osoby spoza systemu rodzinnego sprawcy: kuratorzy sądowi (30%), psychologowie/wychowawcy (24%) lub pracownicy socjalni (18%). 23% respondentów było namawianych do tego przez współmałżonka lub partnera (6%). Stosunkowo rzadko wskazywany był rodzic lub opiekun (5%) i dziecko (4%). Natomiast z perspektywy ewaluacji tego typu oddziaływań cenne wydaje się, iż 67% badanych przyznało, iż w trakcie uczestnictwa w programie nie zdarzyło im się zastosować przemocy wobec któregoś z członków rodziny/domowników, a 1% badanych użył przemocy w rodzinie wielokrotnie.

17% respondentów zadeklarowało, że w chwili badania uczestniczyło w sesjach psychoterapii grupowej, 11% - w terapii indywidualnej, a 12% - w warsztatach radzenia sobie ze złością. Znacznie rzadziej wskazywano treningi zastępowania agresji (5%) i asertywności (4%), terapię psychiatryczną (2%) oraz psychoterapię rodzinną (1%).

3.3 SYTUACJA PRAWNA SPRAWCÓW PRZEMOCY W RODZINIE

Wydaje się, iż w grupie sprawców przemocy w rodzinie wysoki jest odsetek karalności tych osób. 54% badanych przyznało, iż kiedykolwiek zostali uznani przez sąd za winnych popełnienia czynu z artykułu 207 Kodeksu Karnego, który dotyczy stosowania przemocy w rodzinie. 41% badanych było uznanych za winnych popełnienia czynu z innego artykułu niż artykuł 207 Kodeksu Karnego. Ponadto 25% badanych przyznało, iż w chwili badania toczy się wobec nich postępowanie przygotowawcze w związku z podejrzeniem popełnienia czynu dotyczącego przemocy w rodzinie. W grupie osób, wobec których wtedy toczyło się postępowanie przygotowawcze z artykułu 207 Kodeksu Karnego wysoki jest odsetek osób, wobec których zastosowane zostały środki zapobiegawcze (66%). Najczęstszymi były tymczasowe aresztowanie (22%) oraz dozór Policji (22%).

Wobec 69% badanych, uznanych kiedykolwiek za winnych popełnienia czynu stosowania przemocy w rodzinie z artykułu 207 Kodeksu Karnego, w chwili badania nałożone były środki probacyjne. Najczęściej to nakaz powstrzymywania się od nadużywania alkoholu lub innych środków psychoaktywnych (51%). W przypadku 27% badanych, na których nałożony był w chwili badania środek probacyjny, środkiem tym był obowiązek poddania się leczeniu, w szczególności odwykowemu, rehabilitacyjnemu lub oddziaływaniom psychoterapeutycznym. Udział w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych był w chwili badania nałożony wobec 43% badanych z tej grupy. W chwili badania wobec 36% respondentów uznanych kiedykolwiek za winnych czynu z artykułu 207 Kodeksu Karnego zastosowane były również środki karne. Najczęściej nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z osobą pokrzywdzoną (17%), nakaz powstrzymywania się od przebywania w określonych miejscach (13%) lub zakaz zbliżania się do określonych osób (11%). Ponadto wobec 10% badanych z tej grupy zastosowano zakaz opuszczania miejsca pobytu bez zgody sądu.

Warto również nadmienić, iż w związku ze stosowaniem przemocy w rodzinie wobec 16% badanych w chwili badania ustanowiony był dozór kuratora rodzinnego nad małoletnim członkiem systemu rodzinnego. Wobec 56% respondentów w związku ze stosowaniem przemocy w rodzinie została wszczęta kiedykolwiek procedura „Niebieskie Karty”. Najczęściej wskazywaną instytucją, która wszczyniała procedurę „Niebieskie Karty”, była Policja (78%).

Jak było wspomniane wcześniej, 41% respondentów zostało kiedykolwiek uznanych za winnych popełnienia czynu z innego artykułu niż artykuł 207 Kodeksu Karnego. Wśród tych osób, wobec 24% sąd warunkowo umorzył kiedykolwiek postępowanie karne. Natomiast wobec 60% orzeczona została kiedykolwiek sądownie kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania. W takiej sytuacji w większości przypadków sąd nakładał dozór kuratora sądowego (78%).

18% respondentów uznanych za winnych popełnienia czynu z artykułu 207 Kodeksu Karnego zostało skazanych na karę pozbawienia wolności i osadzonych w zakładzie karnym, a spośród respondentów uznanych za winnych popełnienia czynu z innego artykułu niż artykuł 207 Kodeksu Karnego - 40%.

3.4 OPINIE NA TEMAT SKALI ZJAWISKA PRZEMOCY W RODZINIE W POLSCE I SPOSOBÓW JEJ PRZECIWDZIAŁANIA

W opinii badanych zjawisko przemocy w rodzinie jest w Polsce zjawiskiem powszechnym. 71% respondentów uważało, iż występuje ono w wielu rodzinach, a 14% - że w prawie wszystkich. 38% badanych sprawców przemocy w rodzinie deklarowało, iż w ich otoczeniu jest kilka rodzin, w których występuje przemoc. Kolejne 22% respondentów twierdziło, że takich rodzin jest wiele. 20% badanych zna jedną do dwóch rodzin, w których występuje ten problem. 16% badanych przyznało, że nie spotkało się z taką sytuacją w najbliższym otoczeniu.

W opinii sprawców przemocy w rodzinie, przemoc w rodzinie stosowana jest najczęściej wobec kobiet (79%). W drugiej kolejności wskazywane były dzieci w wieku szkolnym (6-13 lat; 31%), dzieci przedszkolne (3-5 lat; 22%) oraz młodzież szkolna (14-18 lat; 22%). Kolejną znaczącą grupą osób wskazywaną jako ta, wobec której najczęściej stosowana jest przemoc w rodzinie, są osoby starsze (21%).

Znamienne jest, iż w opinii badanych zjawisko przemocy w rodzinie w Polsce narasta. W odczuciu 57% respondentów w ostatnim czasie zjawisko to występuje coraz częściej. Kolejne 29% badanych uważało, że zjawisko to pozostaje na podobnym poziomie. Natomiast 11% osób badanych twierdziło, że przemoc w rodzinie w Polsce występuje ostatnio rzadziej.

Z tej perspektywy zasadnym wydaje się pytanie, w jaki sposób najefektywniej przeciwdziałać przemocy w rodzinie. Opinie samych sprawców przemocy w rodzinie na temat efektywności różnych działań pozwalają wyciągnąć dwa wnioski. Po pierwsze każdy z badanych sposobów przeciwdziałania przemocy został oceniony jako przynajmniej w miarę skuteczny (oceny skuteczności powyżej 50%). Wskazywać to może na to, że w odczuciu sprawców przemocy w rodzinie problem ten jest ważny. Drugi wniosek odnosi się do kategorii oddziaływań. Ogólnie oddziaływania związane z funkcjonowaniem psychospołecznym sprawcy i jego rodziny oceniane są jako bardziej skuteczne niż rozwiązania prawno-systemowe. Wynik ten wydaje się być z jednej strony uznaniem (nie wprost) dla idei programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych. Jednakże podkreśla również, iż przemoc w rodzinie, oprócz uwarunkowań społecznych, ma także silne uwarunkowania psychologiczne (w tym związane z osobowością, zaburzeniami emocjonalnymi sprawcy itp.). W związku z tym chcąc skuteczniej przeciwdziałać przemocy w rodzinie, warto zwrócić większą uwagę na dostępność i jakość oddziaływań dla sprawców i pomocy specjalistycznej dla ofiar przemocy w rodzinie.

WYNIKI SZCZEGÓŁOWE

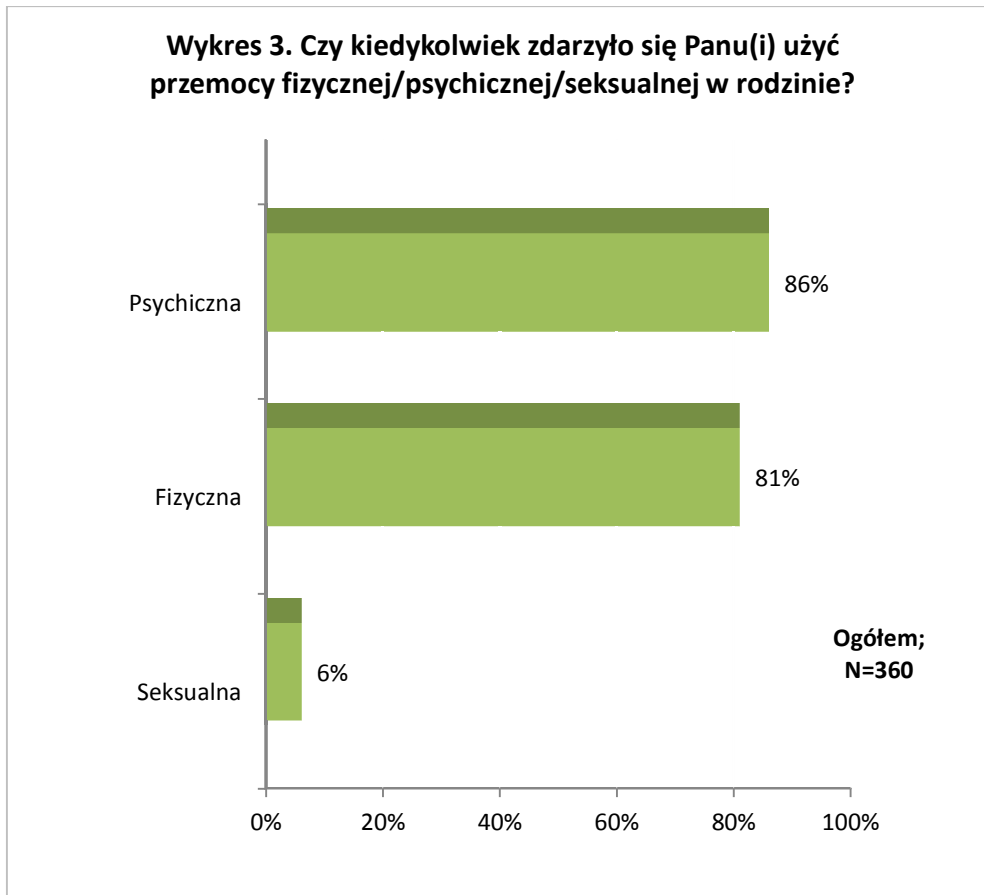
4.1 STOSOWANIE PRZEMOCY W RODZINIE

4.1.1 STOSOWANIE RÓŻNYCH FORM PRZEMOCY W RODZINIE

Osoby badane stosowały różne formy przemocy w rodzinie. Najczęściej była to przemoc psychiczna (86%) lub fizyczna (81%). 6% badanych przyznało, że stosowało przemoc seksualną. Niska liczebność sprawców przyznających się do przemocy seksualnej nie pozwala na wysnuwanie na ich temat szczegółowych wniosków o charakterze statystycznym. Ta forma przemocy w rodzinie wydaje się być obarczona największą społeczną dezaprobatą i nawet sprawcy przemocy w rodzinie objęci programami oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych nie zawsze chętnie się do niej przyznają.

Częstość występowania poszczególnych form przemocy w rodzinie wśród badanych uczestników programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie pozwala wnioskować, iż najczęściej stosują oni więcej niż jedną formę przemocy.

*Pytanie wielowyborowe. Procenty nie sumują się do 100.
Badani mogli stosować więcej niż jedną formę przemocy w rodzinie.*

4.1.2 CHARAKTERYSTYKA OFIAR I ŚWIADKÓW PRZEMOCY W RODZINIE

Ze względu na charakterystykę próby, gdzie większość respondentów była w związku (formalnym lub nieformalnym) oraz mieszkała w gospodarstwie domowym, w którym mieszkają dzieci (w większości z aktualnego związku), charakterystyka ofiar przemocy w rodzinie wynika bezpośrednio z charakterystyki próby. W większości przypadków przemoc w rodzinie skierowana była wobec współmałżonka/ współmałżonki lub partnera/ partnerki. Najczęściej to osoba płci żeńskiej (w próbie dominują mężczyźni). Nie obserwuje się tutaj znacznego zróżnicowania, jeśli chodzi o stosowaną formę przemocy. Kolejną liczną grupą ofiar przemocy w rodzinie są dzieci (syn lub córka), przy czym wobec nich znacząco częściej stosowana jest przemoc fizyczna lub psychiczna. Dzieci partnera/ partnerki wskazywano rzadziej. Trzecią grupę ofiar przemocy w rodzinie stanowią rodzice sprawcy, przy czym wobec nich znacząco częściej stosowana jest przemoc psychiczna niż fizyczna. Matki częściej niż ojcowie wskazywane są jako ofiary przemocy ze strony swoich dzieci. Czwartą grupę ofiar przemocy w rodzinie stanowi rodzeństwo. Bracia częściej niż siostry wskazywani byli jako ofiary przemocy fizycznej (9% vs 3%).

Tabela 2. Wobec kogo z rodziny/domowników zdarzyło się Panu(i) użyć przemocy fizycznej? /psychicznej? /seksualnej?	Osoby stosujące przemoc				Osoby stosujące przemoc		
	fizyczną; N=290	psychiczną; N=309	seksualną; N=20		fizyczną; N=290	psychiczną; N=309	seksualną; N=20
Żona	57%	61%	60%	Matka	13%	19%	0%
Mąż	2%	4%	0%	Przyrodni brat	0%	0%	0%
Partnerka	15%	13%	25%	Brat	9%	6%	0%
Partner	3%	3%	5%	Przyrodnia siostra	0%	0%	0%
Pasierb	3%	2%	0%	Siostra	3%	6%	5%
Syn	17%	17%	0%	Babcia	1%	2%	0%
Pasierbica	2%	2%	5%	Dziadek	0%	0%	0%
Córka	16%	17%	0%	Inna dziewczynka z rodziny/domowników	0%	0%	0%
Ojczym	1%	2%	0%	Inny chłopiec z rodziny/domowników	1%	1%	0%
Ojciec	9%	12%	0%	Inna kobieta z rodziny/domowników	1%	1%	0%
Macocho	0%	0%	0%	Inny mężczyzna z rodziny/domowników	0%	0%	0%

Większe zróżnicowanie obserwuje się w zakresie tego, kto jest świadkiem przemocy w rodzinie (por. tabela poniżej – dane liczone tylko na próbie osób, które wskazały, że są sprawcami danej formy przemocy). W przypadku przemocy seksualnej większość respondentów deklarowała, iż nie było świadków tych aktów przemocy (85%). Dla porównania, statystycznie co czwarty sprawca przyznał, iż nie było świadków w przypadku przemocy fizycznej (27%) lub psychicznej (26%). Warto nadmienić, iż wśród tych badanych dominują

respondenci samotni (niepozostający w stałych związkach lub owdowiali). Natomiast najczęstszymi świadkami przemocy fizycznej lub psychicznej są dzieci (syn, córka), co może być związane z faktem, iż najczęściej ofiarami przemocy w rodzinie są współmałżonkowie lub partnerzy. Często świadkiem przemocy w rodzinie jest również żona (przemocy fizycznej - 24%, psychicznej – 25%, seksualnej – 5%) i partnerka (przemocy fizycznej - 7%, psychicznej – 7%, seksualnej – 10%). Kolejną grupą świadków są również rodzice. Najczęściej obserwują oni akty przemocy fizycznej lub psychicznej, przy czym matki dwukrotnie częściej niż ojcowie. Rzadko zdarza się, że przemoc w rodzinie obserwują inne osoby z systemu rodzinnego. Dane te potwierdzają, że przemoc w rodzinie ma złożoną formę. Rzadko kiedy występuje w formie czystej (tylko w jednej formie), a wszystko to rozgrywa się w zaciszu domowym, często bez świadków (a jeśli już świadkowie są, to są oni uwikłani w system rodzinny i często czują się równie bezradni w sytuacji aktów przemocy, co sama ofiara).

Tabela 3. Kto był świadkiem tych Pana(i) zachowań?	Osoby stosujące przemoc				Osoby stosujące przemoc		
	fizyczną; N=290	psychiczną; N=309	seksualną; N=20		fizyczną; N=290	psychiczną; N=309	seksualną; N=20
Nikt	27%	26%	85%	Ojczym	1%	1%	0%
Żona	24%	25%	5%	Ojciec	7%	9%	0%
Mąż	2%	2%	0%	Macocho	0%	1%	0%
Partnerka	7%	7%	10%	Matka	15%	17%	0%
Partner	2%	2%	0%	Inna dziewczynka z rodziny/domowników	1%	2%	0%
Pasierb	4%	4%	0%	Inny chłopiec z rodziny/domowników	1%	2%	0%
Syn	34%	35%	5%	Inna kobieta z rodziny/domowników	4%	4%	0%
Pasierbica	4%	3%	5%	Inny mężczyzna z rodziny/domowników	1%	2%	0%
Córka	33%	33%	5%	Inna obca osoba (inne obce osoby)	3%	5%	0%

4.1.3 PRZYCZYNY I POWODY STOSOWANIA PRZEMOCY W RODZINIE

42% respondentów jako główny czynnik zachowań agresywnych podaje alkohol. Poza alkoholem jako najczęstsze czynniki skłaniające respondentów do stosowania przemocy wobec kogoś z członków rodziny/domowników (poza alkoholem) wskazywano te, które można zaliczyć do czynników związanych z bezpośrednimi relacjami między członkami rodziny. Często podawanym powodem stosowania przemocy w rodzinie było złe zachowanie współmałżonka/partnera (39%). Kolejne dwa czynniki to nieposłuszeństwo dziecka (27%) lub ogólne złe samopoczucie psychiczne sprawcy (22%). Następnie wskazywano zdradę współmałżonka/partnera lub podejrzenie o zdradę (20%). Ostatnim ważnym powodem stosowania przemocy w rodzinie w tej grupie czynników jest niepodporządkowanie się kogoś z rodziny/domowników (18%). Powyższe powody, zaliczane do czynników społeczno-kulturowych, często opisywane są w literaturze jako oparte o wzorzec zachowań i postaw przekazywany z pokolenia na pokolenie, gdzie przemoc traktowana jest jako forma kontrolowania, wymuszania posłuszeństwa. Przypuszczenie, jakoby czynniki te częściej przyczyniały się do stosowania przemocy jako formy wyuczonego wzorca zachowania dodatkowo wzmacnia fakt, że częściej wskazywane są one przez sprawców, którzy sami doświadczali przemocy w rodzinie: w dzieciństwie lub życiu dorosłym.

Respondenci jako powody stosowania przemocy w rodzinie wskazywali również czynniki związane z własną sytuacją społeczno-ekonomiczną. Zaliczyć do nich można przede wszystkim problemy finansowe sprawcy (16%), brak pracy (12%) lub problemy w pracy (7%). 16% badanych przyznało, iż akty przemocy z ich strony były sprowokowane przez podobne zachowania domowników.

Tabela 4. Co wtedy skłaniało Pana(ią) do stosowania przemocy wobec kogoś z Pana(i) rodziny/domowników?

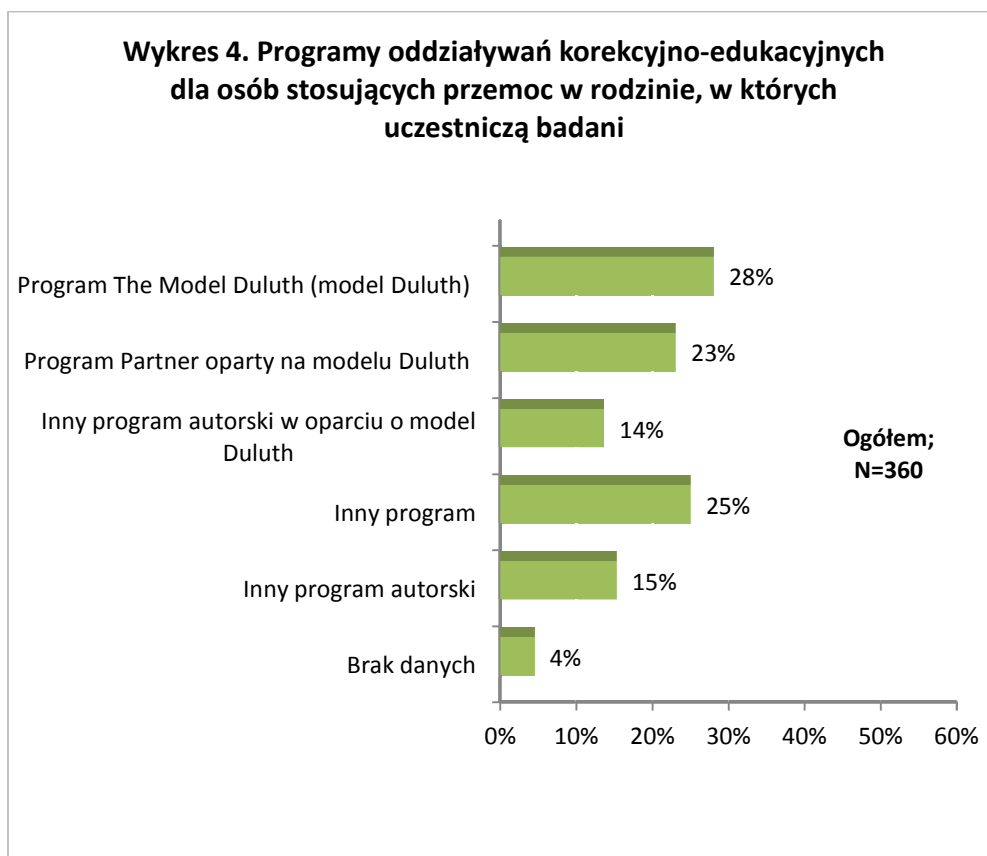
	Ogółem; N=360	Osoby stosujące przemoc fizyczną; N=290	Osoby stosujące przemoc psychiczną; N=309	Osoby stosujące przemoc seksualną; N=20
Byłem(am) pod wpływem alkoholu	42%	44%	46%+	60%
Złe zachowanie żony, partnerki (męża, partnera)	39%	42%+	41%+	70%+
Złe zachowanie, nieposłuszeństwo dziecka (dzieci)	27%	30%+	28%	40%
Moje złe samopoczucie psychiczne, zły nastrój	22%	22%	25%+	25%
Podejrzenie o zdradę lub zdrada	20%	23%+	20%	50%+
Niepodporządkowanie się kogoś z rodziny/domowników	18%	21%+	20%+	30%
Moje problemy finansowe	16%	18%+	17%+	30%
Takie samo zachowanie tej osoby (tych osób), broniłem(am) się	16%	14%	17%	15%
Niedotrzymanie słowa przez tę osobę (te osoby)	15%	16%	16%	20%
Mój brak pracy	12%	12%	13%	20%
Chęć przywołania do porządku kogoś z rodziny/domownika, który zażywa narkotyki, nadużywa alkoholu	9%	11%+	10%	30%+
Złe wyniki dziecka (dzieci) w nauce	7%	8%+	7%	25%
Moje problemy w pracy	7%	7%	8%+	15%
Moje złe samopoczucie fizyczne, choroba	7%	7%	7%	10%
Inny powód	6%	6%	6%	0%
Byłem(am) pod wpływem narkotyków lub innych środków odurzających	1%	1%+	1%+	0%

Pytanie wielowyborowe.

+/-: różnice statystycznie istotne na poziomie 95%

4.2. UCZESTNICTWO W PROGRAMIE ODDZIAŁYWAŃ KOREKCYJNO-EDUKACYJNYCH DLA OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC W RODZINIE

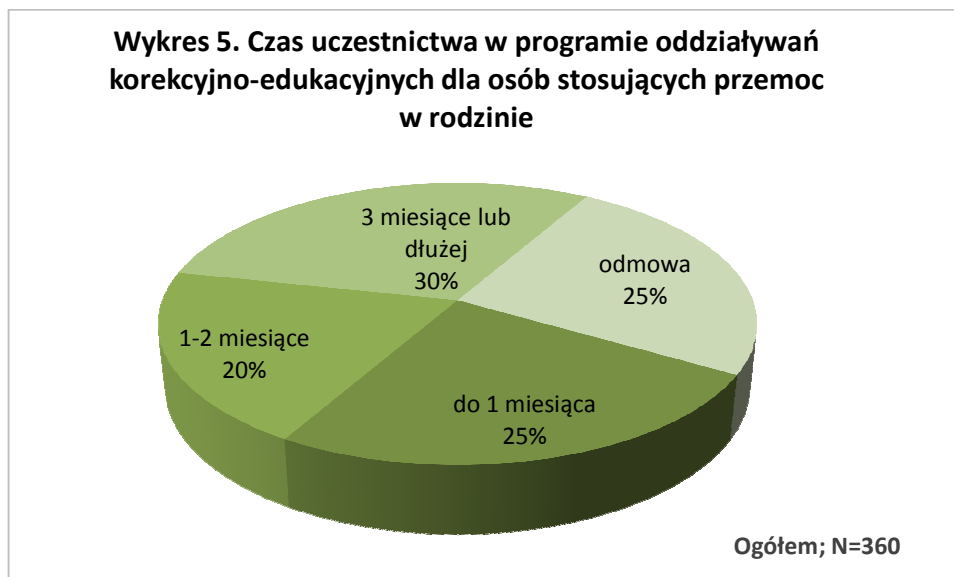
Osoby badane uczestniczyły w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie opartych o różne modele. Respondenci najczęściej brali udział w programach według modelu Duluth (28%). 23% badanych uczestniczyło w programie Partner opartym na modelu Duluth, a 14% respondentów brało udział w programach autorskich opartych o model Duluth. 25% badanych uczestniczyło w oddziaływaniach opartych o inne programy, a 15% w innych programach autorskich. 1 osoba brała udział w programie Stop opartym o model Duluth. Żaden z badanych nie uczestniczył w Treningu Zastępowania Agresji ART.

Pytanie wielowyborowe. Procenty nie sumują się do 100.

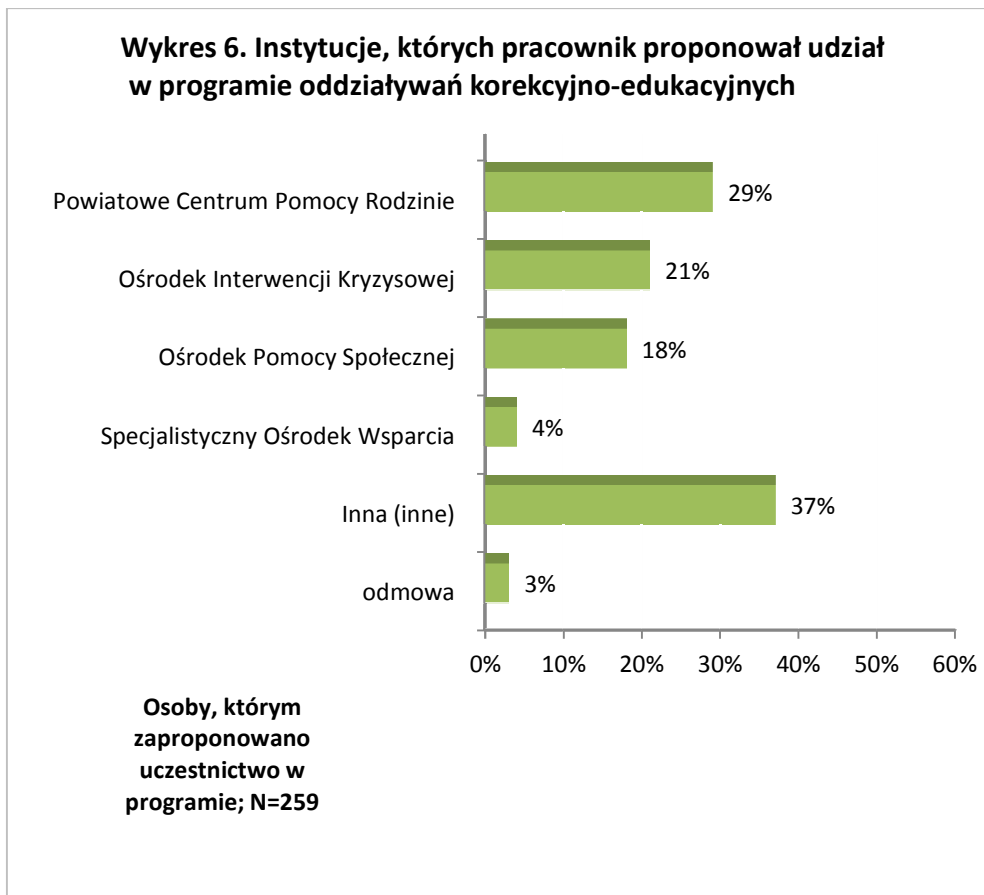
Badani mogli uczestniczyć w więcej niż jednym programie realizowanym w ośrodku.

W większości (30%) respondenci to osoby uczestniczące w programie przez okres trzech miesięcy lub dłuższy. 25% badanych uczestniczyło w chwili badania w programie krócej niż miesiąc, a 20% - około 1-2 miesięcy. W przypadku 25% badanych osób okres uczestnictwa nie jest znany.

Prawie co trzeci badany (30%) uczestniczył w programie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie na podstawie orzeczenia sądu.

72% respondentów przyznaje, że uczestnictwo w tego typu oddziaływaniach zostało im zaproponowane przez pracownika jakiejś instytucji. Najczęściej byli to przedstawiciele Powiatowych Centrów Pomocy Rodzinie (29%), Ośrodków Interwencji Kryzysowej (21%) lub Ośrodków Pomocy Społecznej (18%). 4% badanych przyznało, że byli to pracownicy Specjalistycznych Ośrodków Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie.

Pytanie wielowyborowe. Procenty nie sumują się do 100.

Badanym udział w programie mógł być proponowany przez pracowników kilku instytucji.

69% badanych przyznało, iż ktoś zachęcał ich do podjęcia udziału w programie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie. Wśród osób nakłaniających do rozpoczęcia udziału w programie dominują osoby spoza systemu rodzinnego sprawcy. Najczęściej byli to kuratorzy sądowi (30%), psychologowie/wychowawcy (24%) lub pracownicy socjalni (18%). 23% respondentów było namawianych do tego przez współmałżonka lub partnera. Stosunkowo rzadko taką rolę podejmował rodzic lub opiekun (5%) czy dziecko (4%). Kategorie członków systemu rodzinnego, którzy wskazywani byli przez respondentów jako ofiary lub świadkowie przemocy w rodzinie, stosunkowo rzadziej namawiali sprawcę do podjęcia udziału w programie niż osoby „obce”. Możliwe jest, że najbliżsi nie posiadali informacji o możliwości skorzystania z takiej formy pomocy. Możliwe też, iż zaczęły

u nich występować objawy wyuczonej bezradności - poddania się, zaprzestania działania, które wynika z przekonania, że cokolwiek się zrobi, nie będzie to miało żadnego znaczenia.

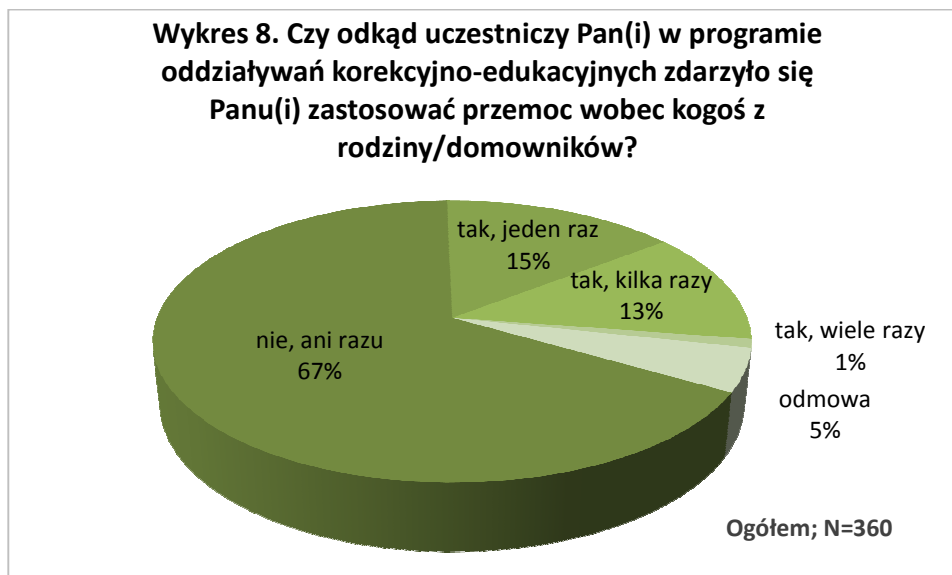
Pytanie wielowyborowe. Procenty nie sumują się do 100.

Badani mogli być przekonywani do uczestnictwa w programie przez różne osoby.

7% respondentów przyznało, że w chwili badania ktoś z członków rodziny uczestniczył w podobnym programie. Jeszcze mniej – 4% – to osoby deklarujące, że ktoś z członków rodziny uczestniczył kiedyś w programie oddziaływań edukacyjno-korekcyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Zadowolające z perspektywy skuteczności tego typu oddziaływań wydawać się może, iż 67% badanych przyznaje, że w trakcie uczestnictwa w programie nie zdarzyło im się

zastosować przemocy wobec któregoś z domowników, a 1% badanych użył przemocy w rodzinie wielokrotnie.

Wśród osób uczestniczących w oddziaływaniach 3 miesiące lub dłużej znacząco częściej pojawiają się sporadyczne akty przemocy.

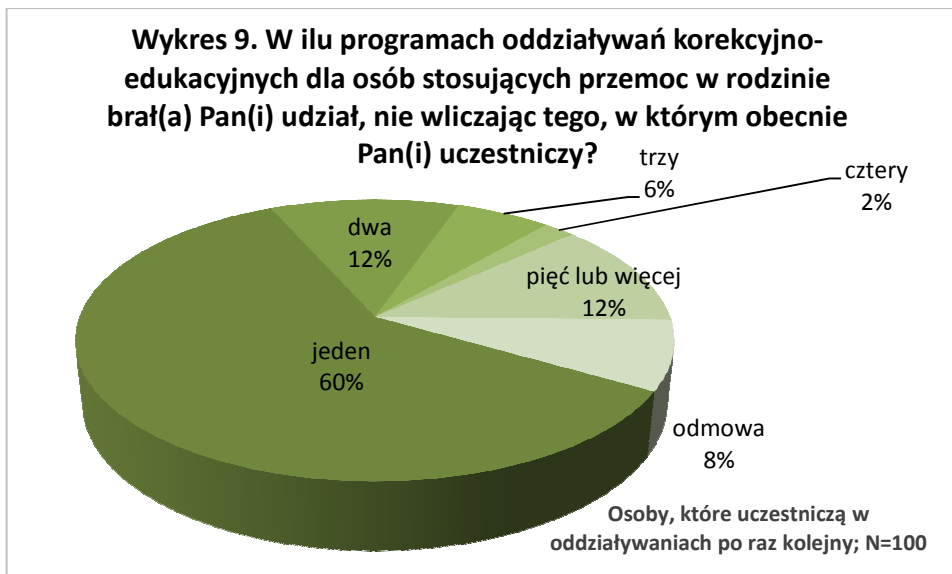
Tabela 5. Czy odkąd uczestniczy Pan(i) w programie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych zdarzyło się Panu(i) zastosować przemoc wobec kogoś z rodziny/domowników?

		Stosowanie przemocy od momentu uczestnictwa w programie: <i>nie, ani razu</i>	Stosowanie przemocy od momentu uczestnictwa w programie: <i>tak, jeden raz</i>	Stosowanie przemocy od momentu uczestnictwa w programie: <i>tak, kilka razy</i>	Stosowanie przemocy od momentu uczestnictwa w programie: <i>tak, wiele razy</i>	Stosowanie przemocy od momentu uczestnictwa w programie: <i>odmowa</i>
Rodzaj stosowanej przemocy	Fizyczna	63%-	17%+	15%+	1%	4%
	Psychiczna	64%-	17%+	14%+	1%	4%
	Seksualna	50%	15%	35%+	0%	0%
	Stosowanie którejkolwiek z form przemocy	66%-	16%+	13%+	1%	4%
Czas udziału w programie	Do miesiąca	74%	12%	13%	0%	0%
	2 miesiące	75%	13%	7%-	0%	6%
	3 miesiące lub dłużej	52%-	23%+	20%+	3%	2%-

+/-: różnice statystycznie istotne na poziomie 95%

Wśród respondentów 28% to osoby, które już wcześniej brały udział w tego rodzaju programie. Spośród tych osób 60% badanych wcześniej brało udział tylko w jednym, a 12% - w dwóch programach; 12% spośród nich to osoby uprzednio uczestniczące w 5 lub więcej programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

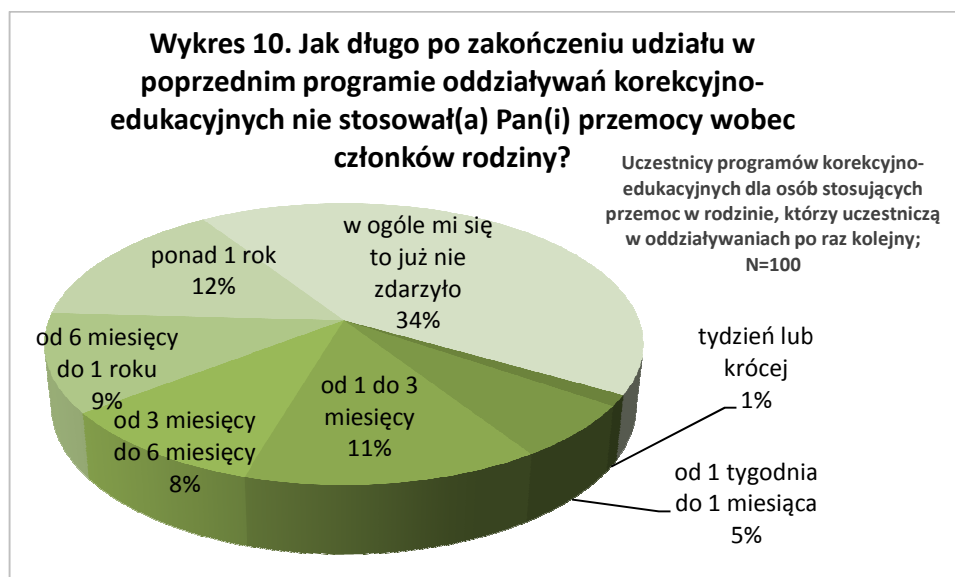

Tabela 6. W ilu programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie brał(a) Pan(i) udział, nie wliczając tego, w którym obecnie Pan(i) uczestniczy?

	Ogółem; N=100	Osoby stosujące przemoc fizyczną; N=88	Osoby stosujące przemoc psychiczną; N=86	Osoby stosujące przemoc seksualną; N=6
Wcześniejsze uczestnictwo w programie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie: tak	28%	30%+	28%	30%
Liczba wcześniejszych programów, w których brano udział: jeden	60%	60%	63%	50%
Liczba wcześniejszych programów, w których brano udział: dwa	12%	14%+	13%	17%
Liczba wcześniejszych programów, w których brano udział: trzy	6%	5%	2%-	17%
Liczba wcześniejszych programów, w których brano udział: cztery	2%	1%	1%	0%
Liczba wcześniejszych programów, w których brano udział: pięć lub więcej	12%	13%	13%	0%
Liczba wcześniejszych programów, w których brano udział: odmowa	8%	8%	8%	17%

W grupie osób, które już wcześniej uczestniczyły w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie (bez względu na liczbę uprzednich odbytych programów) w porównaniu do osób, dla których jest to pierwsze tego typu doświadczenie dominują osoby z wykształceniem podstawowym. Ponadto częściej są to osoby nieaktywne zawodowo. Znacząco częściej u osób tych kiedykolwiek rozpoznano uzależnienie od środków psychoaktywnych (alkoholu, narkotyków lub leków). Częściej były to osoby skierowane do udziału w bieżącym programie na podstawie orzeczenia sądu, osoby skazane z artykułu 207 Kodeksu Karnego i innego oraz osoby skazane kiedykolwiek na bezwzględną karę pozbawienia wolności. Osoby, które już wcześniej uczestniczyły w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie, deklarują również, iż po zakończeniu udziału w poprzednim programie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych nie stosowały przemocy wobec członków rodziny do roku czasu (34%; z najczęściej przez okres od 1 do 3 miesięcy – 11%). Taki sam odsetek badanych (34%) deklarował, iż w ogóle im się to już nie zdarzyło. 12% badanych, którzy po raz kolejny uczestniczyli w programie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych przyznało, iż po poprzednim programie nie stosowało przemocy w rodzinie dłużej niż rok, a 20% odmówiło odpowiedzi.

4.3. KORZYSTANIE Z ODDZIAŁYWAŃ SPECJALISTYCZNYCH W ZWIĄZKU ZE STOSOWANIEM PRZEMOCY W RODZINIE

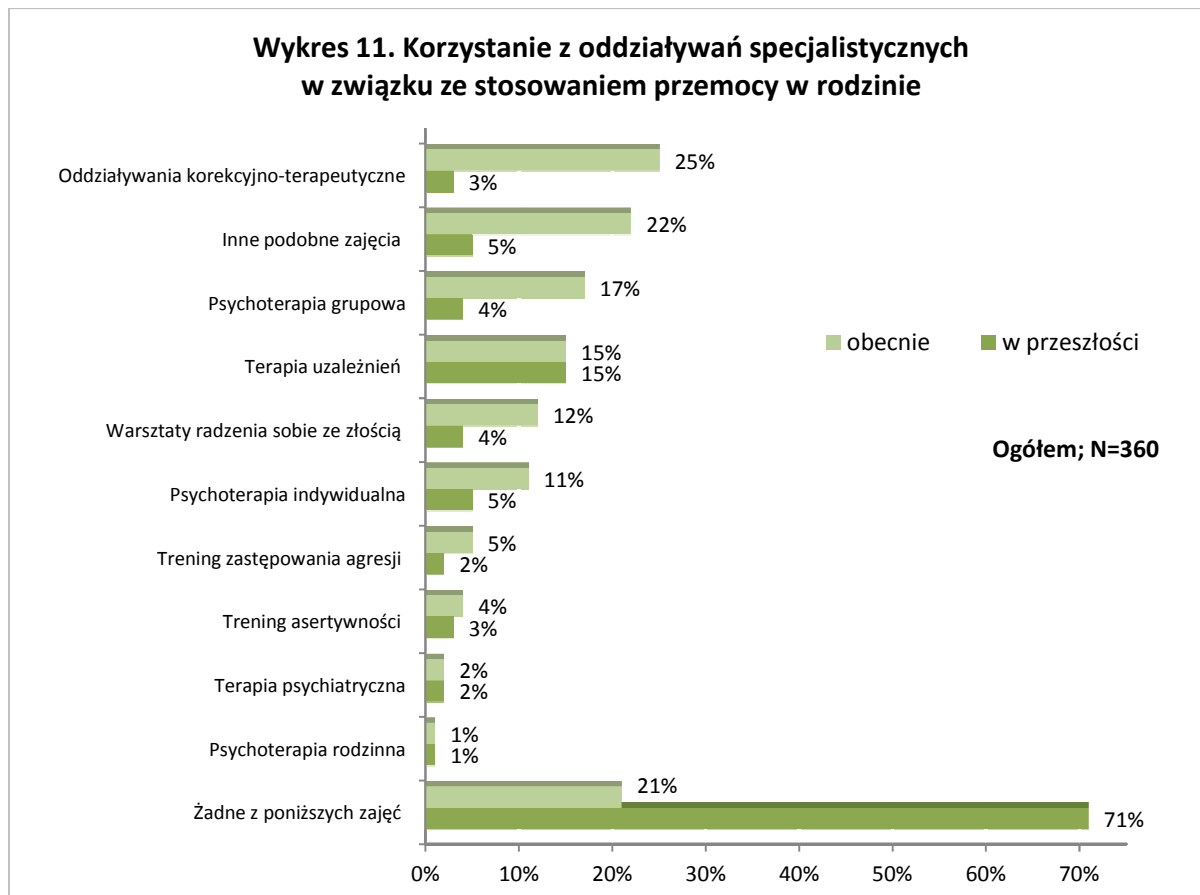

Jak było wspomniane wcześniej, 28% respondentów uczestniczyło w chwili badania w programie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie po raz kolejny. Dla większości badanych jest to nowe doświadczenie. Problematyka oddziaływań specjalistycznych dla sprawców przemocy w rodzinie jest bardzo złożona. Ze względu na wieloczynnikowe uwarunkowania zachowań agresywnych w rodzinie, ich sprawcom oferowany jest szeroki wachlarz różnego typu oddziaływań specjalistycznych, uwzględniających różnorodne przyczyny występowania przemocy w rodzinie. Poniższa część poświęcona jest ogólnej analizie częstości korzystania z różnego typu oddziaływań specjalistycznych w związku ze stosowaniem przemocy w rodzinie.

Opinie respondentów pozwalają wnioskować, iż dla zdecydowanej większości z nich udział w programie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie jest etapem ich życia, kiedy, w związku z tym problemem, zaczęli w większym zakresie korzystać z usług specjalistów. 71% badanych deklaruje, że w przeszłości nie korzystało z żadnej z form oddziaływań, w obszarach ujętych w badaniu, w związku z przejawianymi w rodzinie zachowaniami agresywnymi. Dla porównania, 21% respondentów zadeklarowało, że nie korzystało w chwili badania z wymienionych form oddziaływań. Jedyna forma oddziaływań specjalistycznych dla sprawców przemocy, w zakresie której nie obserwuje się różnic w zakresie aktualnego i przeszłego korzystania to terapia uzależnień. 15% badanych przyznało, że wcześniej i/lub aktualnie uczestniczyło w takich sesjach. Biorąc jednak pod uwagę fakt, iż u 46% respondentów kiedykolwiek w życiu rozpoznano chorobę alkoholową, odsetek osób podejmujących próbę poradzenia sobie z tym problemem jest dosyć niski (co trzeci badany z diagnozą uzależnienia od alkoholu podjął próbę leczenia w tym zakresie).

Spośród form oddziaływań specjalistycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie, oprócz udziału w programie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnym, badani aktualnie uczestniczą w oddziaływaniach korekcyjno-terapeutycznych (25%) lub innych podobnych zajęciach (22%). Do tych dwóch kategorii część badanych mogła zaliczyć program

oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych, w którym uczestniczyli w chwili badania. Ponadto według deklaracji 17% respondentów uczestniczyło w sesjach psychoterapii grupowej, a 11% - w terapii indywidualnej. W warsztatach radzenia sobie ze złością uczestniczyło w chwili badania 12% respondentów. Znacząco mniej popularnymi formami oddziaływań specjalistycznych dla sprawców przemocy w rodzinie okazały się być treningi zastępowania agresji (5%) i asertywności (4%), terapia psychiatryczna (2%) oraz psychoterapia rodzinna (1%). Należy zwrócić uwagę na fakt, iż problematyka przemocy w rodzinie nie dotyczy tylko sprawcy, ale całego systemu rodzinnego (zarówno z perspektywy przyczyn, gdzie zgodnie z teorią sprzężeń zwrotnych domownicy mogą wzmacniać zachowania agresywne, jak i od strony konsekwencji psychologicznych tej sytuacji oraz funkcjonowania psychospołecznego ofiar i świadków przemocy w rodzinie). Niski odsetek sprawców przemocy biorących udział w terapii rodzinnej może wynikać z mniejszej dostępności lub wiedzy na temat tej formy terapii w Polsce w ogóle, ale również i być może mniejszej gotowości sprawców i/lub ofiar przemocy w rodzinie do pracy psychoterapeutycznej w ramach całej rodziny.

Pytanie wielowyborowe. Procenty nie sumują się do 100.

Badani mogli korzystać z więcej niż jednej formy pomocy specjalistycznej.

Jak było wspomniane wcześniej, wydaje się, że czas rozpoczęcia udziału w programie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnym dla osób stosujących przemoc w rodzinie jest dla nich momentem, kiedy (dobrowolnie lub z nakazu) w większym zakresie zaczynają korzystać z oddziaływań specjalistycznych w tym zakresie. Poniższa tabela obrazuje częstość korzystania z różnych form oddziaływań specjalistycznych w przeszłości w związku ze stosowaniem przemocy. Uwzględnione są wyniki z podziałem na różne formy zachowań agresywnych wobec rodziny oraz z perspektywy tego, czy w programie badany uczestniczy po raz kolejny. Znamienne jest, iż forma stosowanej przemocy nie różnicuje badanych w tym obszarze.

Tabela 7. Czy w związku ze stosowaniem przemocy w rodzinie brał(a) Pan(i) w przeszłości udział w... ?	Ogółem; N=360	Osoby stosujące przemoc fizyczną; N=290	Osoby stosujące przemoc psychiczną; N=309	Osoby stosujące przemoc seksualną; N=20	Wcześniejsze uczestnictwo w programach korekcyjno- edukacyjnych; N=100
Żadne z poniższych zajęć	71%	67%-	68%-	50%	50%-
Warsztaty radzenia sobie ze złością	4%	4%	5%	5%	8%
Trening asertywności	3%	3%	3%	5%	1%
Trening zastępowania agresji	2%	2%	2%+	5%	3%
Psychoterapia indywidualna	5%	6%+	5%	15%	10%+
Psychoterapia grupowa	4%	5%+	5%	10%	10%+
Psychoterapia rodzinna	1%	2%+	2%+	0%	4%
Terapia uzależnień	15%	16%	16%	25%	21%
Terapia psychiatryczna	2%	2%+	2%+	5%	2%
Oddziaływania korekcyjno-terapeutyczne	3%	3%	4%+	10%	5%
Inne podobne zajęcia	5%	6%+	6%	15%	9%

Pytanie wielowyborowe.

+/-: różnice statystycznie istotne na poziomie 95%

Badani, którzy wcześniej brali udział w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie, częściej niż badani z próby ogólnej deklarowali, że w przeszłości korzystali z oddziaływań specjalistycznych, a także częściej - że korzystają z nich obecnie.

Tabela 8. Czy w związku ze stosowaniem przemocy w rodzinie uczestniczy Pan(i) obecnie w... ?	Ogółem; N=360	Osoby stosujące przemoc fizyczną; N=290	Osoby stosujące przemoc psychiczną; N=309	Osoby stosujące przemoc seksualną; N=20	Wcześniejsze uczestnictwo w programach korekcyjno- edukacyjnych; N=100
Żadne z poniższych zajęć	21%	20%	22%	10%	16%
Warsztaty radzenia sobie ze złością	12%	11%	13%	15%	16%
Trening asertywności	4%	4%	5%	15%	6%
Trening zastępowania agresji	5%	5%	6%	15%	8%
Psychoterapia indywidualna	11%	11%	12%+	30%	11%
Psychoterapia grupowa	17%	17%	17%	35%	22%
Psychoterapia rodzinna	1%	1%	2%+	0%	3%
Terapia uzależnień	15%	16%	15%	50%+	24%+
Terapia psychiatryczna	2%	2%	2%	5%	4%
Oddziaływania korekcyjno-terapeutyczne	25%	26%	24%	20%	19%
Inne podobne zajęcia	22%	24%	22%	25%	19%

Pytanie wielowyborowe.

+/-: różnice statystycznie istotne na poziomie 95%

4.4. SYTUACJA PRAWNA OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC W RODZINIE

4.4.1 KARALNOŚĆ

Wydaje się, iż w grupie sprawców przemocy w rodzinie wysoki jest odsetek karalności tych osób. 54% badanych przyznało, iż kiedykolwiek zostali uznani przez sąd za winnych popełnienia czynu z artykułu 207 Kodeksu Karnego, który dotyczy stosowania przemocy w rodzinie. Warto nadmienić również, że 41% badanych było także uznanych za winnych popełnienia czynu z innego artykułu niż artykuł 207 Kodeksu Karnego. Większość osób, które zostały uznane przez sąd za winnych popełnienia czynu z artykułu 207 Kodeksu Karnego, zostały również uznane za winnych popełnienia czynu z artykułu innego niż artykuł 207 Kodeksu Karnego. Przyglądając się charakterystyce tych osób można powiedzieć, iż w porównaniu do ogółu badanych częściej są to osoby z wykształceniem podstawowym, w stanie cywilnym wolnym, nieaktywne zawodowo i ze stwierdzonym uzależnieniem od alkoholu.

25% badanych przyznało, iż w chwili badania toczy się wobec nich postępowanie przygotowawcze w związku z podejrzeniem popełnienia czynu dotyczącego przemocy w rodzinie. Postępowanie takie toczyło się w przeszłości wobec 39% badanych.

4.4.2 STOSOWANIE ŚRODKÓW ZAPOBIEGAWCZYCH W SPRAWIE DOTYCZĄCEJ PRZEMOCY W RODZINIE

W grupie osób, wobec których w chwili badania toczyło się postępowanie przygotowawcze w związku z podejrzeniem popełnienia czynu dotyczącego przemocy w rodzinie, wysoki jest odsetek osób, wobec których zastosowane zostały środki zapobiegawcze (66%). Najczęstszymi są tymczasowe aresztowanie (22%) lub dozór Policji (22%). Ponadto 10% badanych otrzymało nakaz opuszczenia lokalu mieszkalnego, zajmowanego wspólnie z osobą pokrzywdzoną. Pozostałe środki zapobiegawcze wskazywano zdecydowanie rzadziej.

Wykres 12. Stosowanie środków zapobiegawczych w chwili obecnej w związku z podejrzeniem popełnienia czynu dotyczącego przemocy w rodzinie

Pytanie wielowyborowe. Procenty nie sumują się do 100.

Wobec badanych mogły zostać zastosowane różne środki zapobiegawcze.

Wśród badanych 39% osób przyznało również, że w przeszłości toczyło się wobec nich postępowanie przygotowawcze w związku z podejrzeniem popełnienia czynu dotyczącego przemocy w rodzinie. Jak zostało również wspomniane na wstępie, 54% respondentów kiedykolwiek zostało uznanych za winnych popełnienia tego czynu.

Wśród osób, które zostały uznane przez sąd za winnych popełnienia czynu stosowania przemocy w rodzinie z artykułu 207 Kodeksu Karnego, wobec 30% sąd umorzył kiedykolwiek warunkowo postępowanie karne w takiej sprawie. Natomiast na 60% osób uznanych przez sąd za winnych popełnienia czynu stosowania przemocy w rodzinie z artykułu 207 Kodeksu Karnego, nałożona została kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, a okres warunkowego zawieszenia trwał nadal. Wobec 87% badanych, wobec

których zawieszono warunkowo wykonanie kary pozbawienia wolności, zasądzone wtedy dozór kuratora sądowego. 30% respondentów to osoby, wobec których w przeszłości sąd zasądził karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania w związku z uznaniem winy z artykułu 207 Kodeksu Karnego i okres warunkowego zawieszenia już upłynął. Wobec większości tych osób (74%) również zasądzone wtedy dozór kuratora sądowego.

4.4.3 STOSOWANIE ŚRODKÓW I OBOWIĄZKÓW PROBACYJNYCH W SPRAWIE Z ARTYKUŁU 207 KODEKSU KARNEGO

Wobec 69% badanych, uznanych kiedykolwiek za winnych popełnienia czynu stosowania przemocy w rodzinie z artykułu 207 Kodeksu Karnego, w chwili badania nałożone były środki probacyjne. Najczęściej nakaz powstrzymywania się od nadużywania alkoholu lub innych środków psychoaktywnych (51%). Jak wspomniano wcześniej, odsetek badanych, u których rozpoznano chorobę alkoholową jest stosunkowo wysoki (46%). Podobny odsetek respondentów podawał, że alkohol był w ich przypadku powodem zachowań agresywnych wobec członka rodziny (42%). W przypadku 27% badanych, na których nałożony był w takiej sprawie w chwili badania środek probacyjny, środkiem tym jest obowiązek poddania się leczeniu, w szczególności odwykowemu, rehabilitacyjnemu lub oddziaływaniom psychoterapeutycznym. Udział w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych był wtedy nałożony wobec 43% badanych z tej grupy. Ponadto w przypadku 11% respondentów, na których były wtedy nałożone środki probacyjne w związku z czynem z artykułu 207 Kodeksu Karnego, było to przeproszenie pokrzywdzonego. Inne środki, jak na przykład nakaz opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z osobą pokrzywdzoną, nakaz powstrzymywania się od zbliżania czy kontaktowania się z pokrzywdzonym itp. nałożone były na kilka procent (3-5%) badanych, na których w ogóle nałożony był w chwili badania obowiązek probacyjny w sprawie z artykułu 207 Kodeksu Karnego.

Wykres 13. Stosowanie środków probacyjnych w chwili obecnej w związku z artykułem 207 Kodeksu

Pytanie wielowyborowe. Procenty nie sumują się do 100.

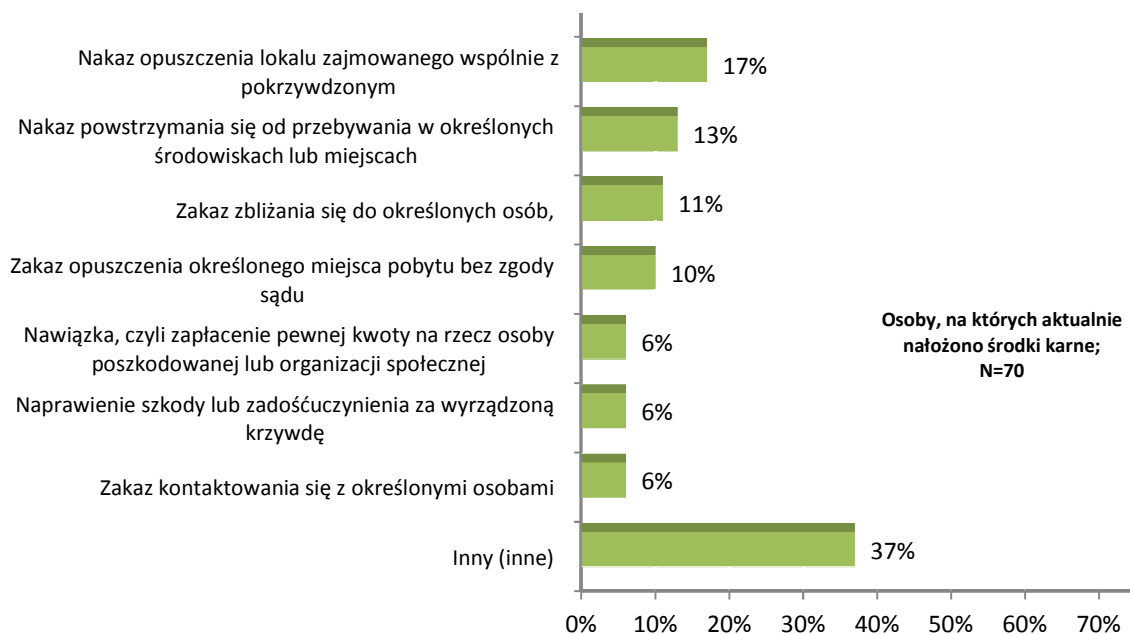
Wobec badanych mogły zostać zastosowane różne środki probacyjne.

W przeszłości środki probacyjne zastosowano wobec 26% badanych uznanych kiedykolwiek za winnych popełnienia czynu stosowania przemocy w rodzinie z artykułu 207 Kodeksu Karnego. Wobec 25% respondentów uznanych za winnych z artykułu 207 Kodeksu Karnego sąd orzekł kiedykolwiek bezwzględną karę pozbawienia wolności. Częściej karę tę zasądzano wobec osób, u których kiedykolwiek rozpoznano uzależnienie od środków psychoaktywnych, jak alkohol, leki czy narkotyki (31%).

4.4.4 STOSOWANIE ŚRODKÓW KARNYCH W ZWIĄZKU Z ARTYKUŁEM 207 KODEKSU KARNEGO

W chwili badania wobec 36% respondentów uznanych kiedykolwiek za winnych czynu z artykułu 207 Kodeksu Karnego zastosowano środki karne w takiej sprawie. Najczęściej nałożono nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z osobą pokrzywdzoną (17%), nakaz powstrzymywania się od przebywania w określonych miejscach (13%) lub zakaz zbliżania się do określonych osób (11%). Ponadto wobec 10% badanych z tej grupy zastosowano zakaz opuszczania miejsca pobytu bez zgody sądu. Wobec 6% badanych zastosowano natomiast zakaz kontaktowania się z określonymi osobami; wobec takiego samego odsetków zastosowano nakaz naprawienia szkody bądź zadośćuczynienie za wyrządzoną krzywdę lub zapłacenie pewnej kwoty na rzecz osoby poszkodowanej bądź organizacji społecznej. Wobec 17% badanych uznanych za winnych czynu stosowania przemocy w rodzinie środki karne były stosowane w takiej sprawie w przeszłości.

Wykres 14. Stosowanie środków karnych w chwili obecnej w związku z artykułem 207 Kodeksu Karnego

Pytanie wielowyborowe. Procenty nie sumują się do 100.

Wobec badanych mogły zostać zastosowane różne środki karne.

18% respondentów, którzy uznani zostali przez sąd za winnych popełnienia czynu z artykułu 207 Kodeksu Karnego, zostało osadzonych w zakładzie karnym w związku ze stosowaniem przemocy w rodzinie. Taki sam odsetek tej grupy badanych (18%) w chwili badania przebywał na warunkowym przedterminowym zwolnieniu z zakładu karnego w sprawie z artykułu 207 Kodeksu Karnego.

4.4.5 KARALNOŚĆ Z ARTYKUŁU INNEGO NIŻ ARTYKUŁ 207 KODEKSU KARNEGO

Jak było wspomniane wcześniej, 41% respondentów zostało kiedykolwiek uznanych przez sąd za winnych popełnienia czynów z innego artykułu niż artykuł 207 Kodeksu Karnego dotyczący znęcania się nad rodziną. Wśród innych artykułów Kodeksu Karnego wymieniane były:

- prowadzenie pojazdów w stanie nietrzeźwości, wypadek drogowy (art. 177, art. 178)
- bojki, pobicia (art. 158), groźby karalne (art. 190)
- brak dopełnienia opieki, porzucenie (art. 210), rozpijanie małoletniego (art. 209), niealimentowanie
- przestępstwa na szkodę finansową (art. 285, art. 286)
- przestępstwa wobec funkcjonariuszy publicznych (art. 222-224, art. 226)
- przywłaszczenie (art. 278), kradzież, kradzież z włamaniem (art. 279), rozboje (art. 280, art. 281)

Wymieniono także:

- uszkodzenia ciała, ciężki uszczerbek na zdrowiu (art. 156)
- naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia (art. 157)
- morderstwo (art. 148).

Wśród osób uznanych kiedykolwiek za winnych popełnienia innego czynu niż czyn z artykułu 207 Kodeksu Karnego, wobec 24% sąd warunkowo umorzył kiedykolwiek postępowanie karne w takiej sprawie. Natomiast wobec 60% orzeczona została kiedykolwiek sądownie kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania. W takiej sytuacji w większości przypadków sąd nakładał dozór kuratora sądowego (78%).

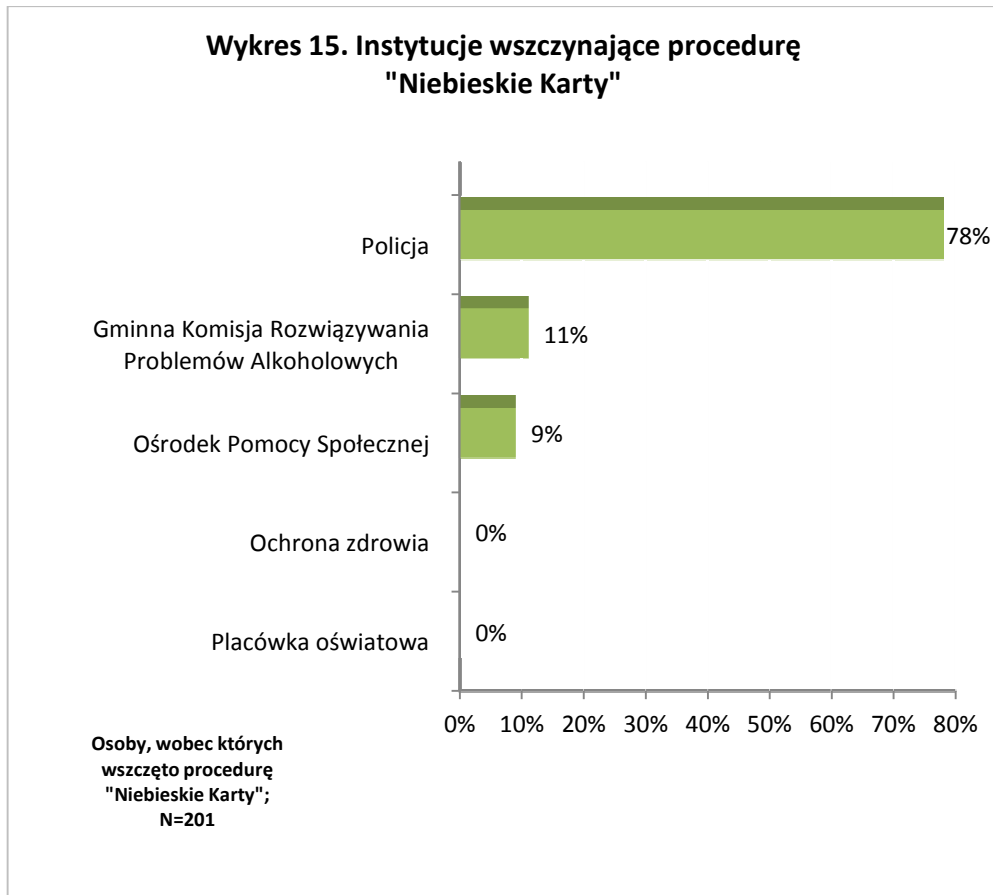
Wobec 40% badanych uznanych za winnych popełnienia czynu innego niż czyn z artykułu 207 Kodeksu Karnego zostało skazanych na bezwzględną karę pozbawienia wolności. W chwili badania 19% badanych skazanych na przebywanie w zakładzie karnym za czyny inne niż stosowanie przemocy w rodzinie z artykułu 207 Kodeksu Karnego przebywało na przedterminowym zwolnieniu warunkowym.

4.4.6 POZOSTAŁE KWESTIE PRAWNE

Jak było wspomniane wcześniej, przemoc skierowana jest głównie przez mężczyzn w stronę małżonki lub partnerki, rzadziej wobec dzieci. Jednak problem ten występuje. Wobec 16% badanych w chwili badania ustanowiony był dozór kuratora rodzinnego nad małoletnim członkiem systemu rodzinnego w związku ze stosowaniem przemocy w rodzinie.

Wobec 56% respondentów w związku ze stosowaniem przemocy w rodzinie została wszczęta kiedykolwiek procedura „Niebieskie Karty”. W tym przypadku ponownie uwidacznia się wpływ środków psychoaktywnych (szczególnie alkoholu) na zachowania agresywne. Procedura ta była częściej wszczynana wobec osób, u których kiedykolwiek rozpoznano uzależnienie od tych substancji (63%).

Najczęściej wskazywaną instytucją, która wszczęła procedurę „Niebieskie Karty” była Policja (78%). W przypadku średnio co dziesiątego badanego, wobec którego wszczęto tę procedurę, zainicjowała ją Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych (11%) lub Ośrodek Pomocy Społecznej (9%). Nie wskazano ochrony zdrowia ani placówki oświatowej.

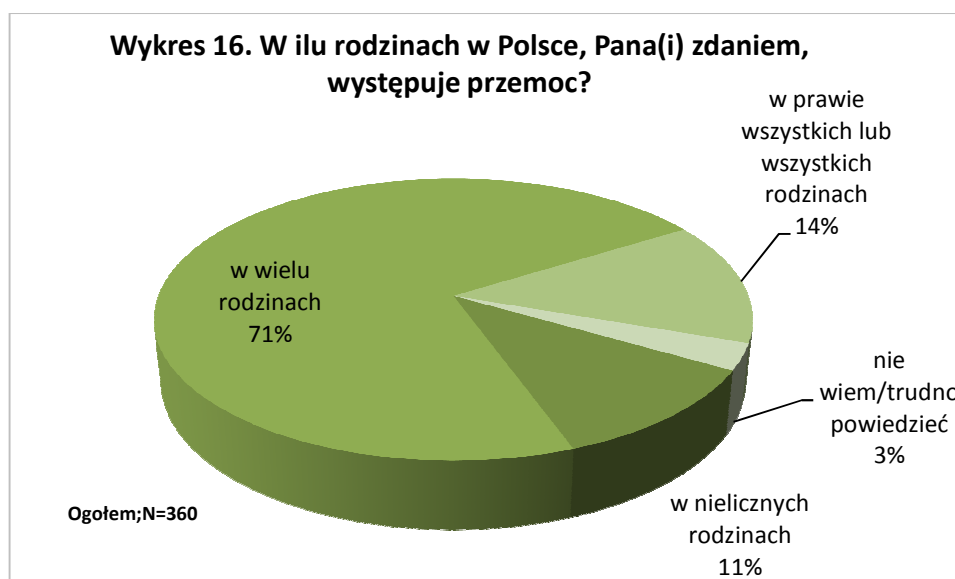

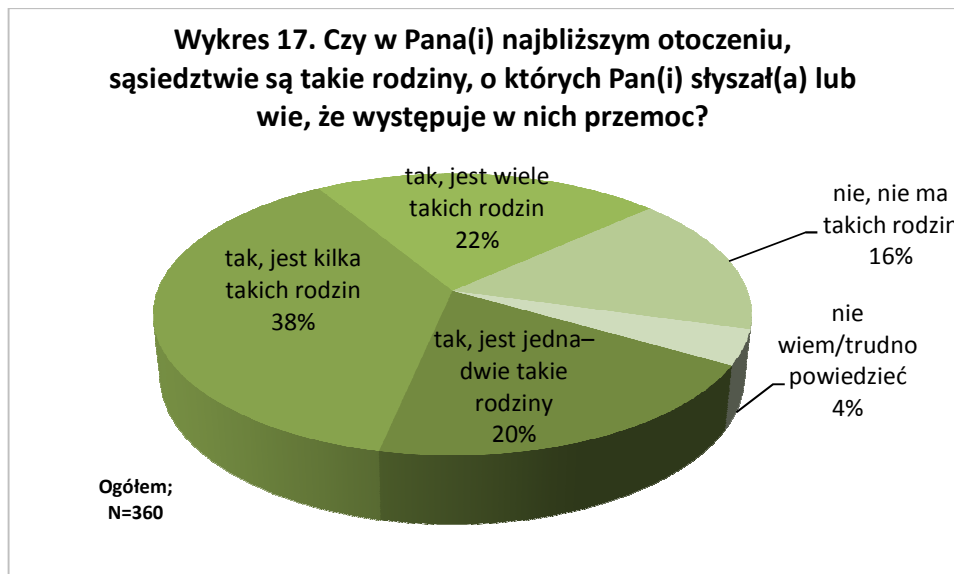
4.5. OPINIE OSÓB STOSUJĄCYCH PRZEMOC W RODZINIE NA TEMAT TEGO ZJAWISKA ORAZ SPOSOBÓW JEJ PRZECIWDZIAŁANIA

4.5.1 SKALA PRZEMOCY W RODZINIE

W opinii badanych zjawisko przemocy w rodzinie jest w Polsce zjawiskiem powszechnym. 71% respondentów uważało, iż występuje ono w wielu rodzinach, a zdaniem 14% - w prawie wszystkich. Osoby, które uważają, że przemoc występuje w wielu rodzinach, częściej są mieszkańcami miast i częściej są to osoby, które w dzieciństwie doświadczyły przemocy w rodzinie.

Powyższe opinie mogą być także efektem obserwacji najbliższego otoczenia. 38% badanych sprawców przemocy w rodzinie deklarowało, iż w ich otoczeniu jest kilka rodzin, w których występuje przemoc. 22% respondentów twierdziło, że takich rodzin jest wiele. 20% badanych znało tylko jedną do dwóch rodzin, w których występuje ten problem. 16% badanych przyznaje, że nie spotkało się z taką sytuacją w najbliższym otoczeniu.

4.5.2 KATEGORIE OFIAR PRZEMOCY W RODZINIE

W opinii badanych przemoc w rodzinie stosowana jest najczęściej wobec kobiet (79%). Kolejną grupą osób wskazywanych jako te, wobec których najczęściej stosowana jest przemoc w rodzinie, są dzieci w wieku szkolnym (6-13 lat; 31%). Kolejne dwie grupy również odnoszą się do dzieci: dzieci przedszkolnych (3-5 lat; 22%) oraz młodzieży szkolnej (14-18 lat; 22%). Rzadziej wskazywane są małe dzieci, do drugiego roku życia (15%). Badani, którzy doświadczyli przemocy w rodzinie istotnie częściej wskazywali dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym. Kolejną grupą osób wskazywanych jako te, wobec których najczęściej stosowana jest przemoc w rodzinie, są osoby starsze (21%).

Osoby chore psychicznie, niepełnosprawne, przewlekłe chore były wskazywane jako osoby, wobec których najczęściej stosowana jest przemoc w rodzinie, przez 8-11% badanych. Jako osoby, wobec których najczęściej stosowana jest przemoc w rodzinie, stosunkowo rzadko wskazywani byli mężczyźni (13%) i osoby aktywne zawodowo (3%). Osoby bezrobotne (12%) wskazywane były częściej niż osoby pracujące (3%).

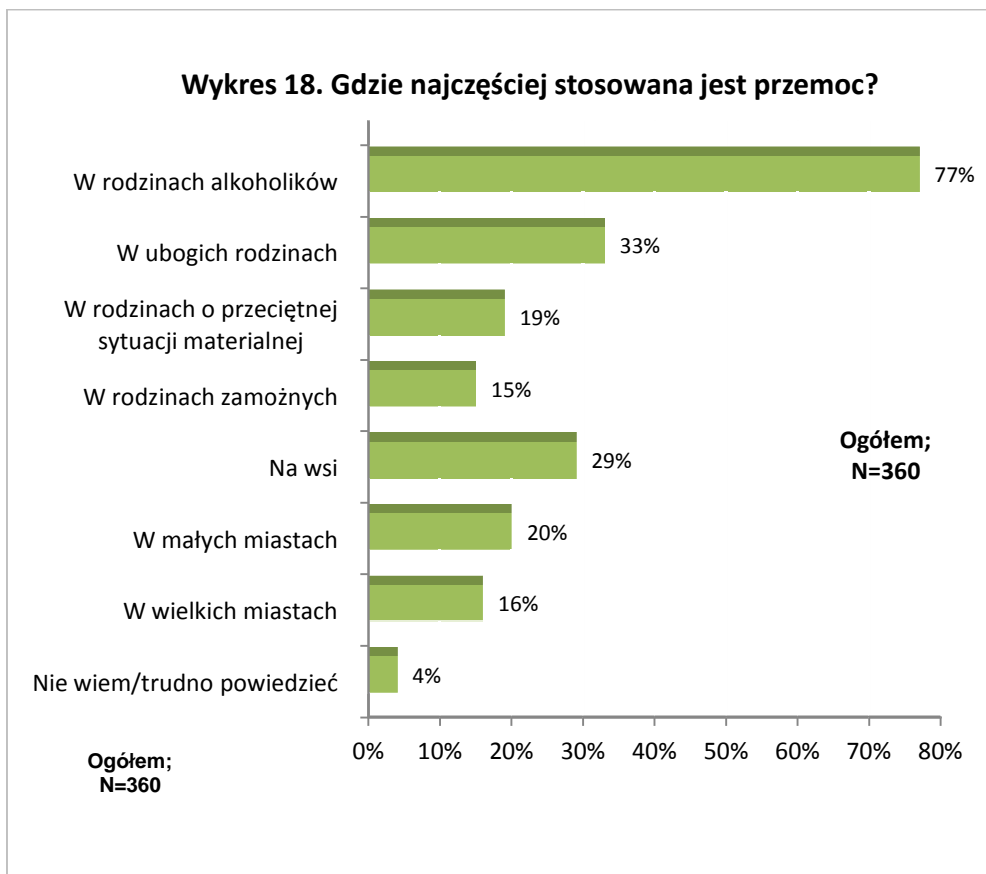
Tabela 9. Wobec kogo Pana(i) zdaniem najczęściej stosowana jest przemoc w rodzinie?

	Ogółem; N=360	Osoby stosujące przemoc fizyczną; N=290	Osoby stosujące przemoc psychiczną; N=309	Osoby stosujące przemoc seksualną; N=20	Doświadczenie przemocy w dzieciństwie; N=255	Doświadczenie przemocy w dorosłości; N=235
Kobiety	79%	80%	80%	100%+	81%	80%
Dzieci szkolne, w wieku od 6 do 13 lat	31%	30%	32%	35%	38%+	36%+
Dzieci przedszkolne, w wieku od 3 do 5 lat	22%	22%	24%+	15%	26%+	24%
Młodzież szkolna, w wieku od 14 do 18 lat	22%	23%	24%+	20%	26%+	26%+
Osoby starsze	21%	21%	22%+	30%	23%	23%
Małe dzieci, do drugiego roku życia	15%	15%	17%+	10%	16%	14%
Mężczyźni	13%	10%-	12%	10%	14%	15%
Niepracujący zarobkowo, bezrobotni	12%	12%	14%+	10%	13%	13%
Osoby chore psychicznie	11%	11%	12%	15%	13%	13%
Osoby w wieku dorosłym	10%	11%	10%	10%	11%	11%
Osoby niepełnosprawne	10%	9%	11%+	25%	11%	12%+
Osoby przewlekle chore	8%	8%	8%	20%	9%	9%
Osoby pracujące zarówno na stałe, jak i dorywczo	3%	3%	4%	5%	4%+	4%
Nie wiem/trudno powiedzieć	4%	5%	4%	0%	4%	3%

+/-: różnice statystycznie istotne na poziomie 95%

W przekonaniu badanych, przemoc w rodzinie najczęściej stosowana jest w rodzinach alkoholików (77%). Częściej wskazywane są rodziny ubogie (33%) niż te o przeciętnej sytuacji materialnej (19%) lub zamożne (15%).

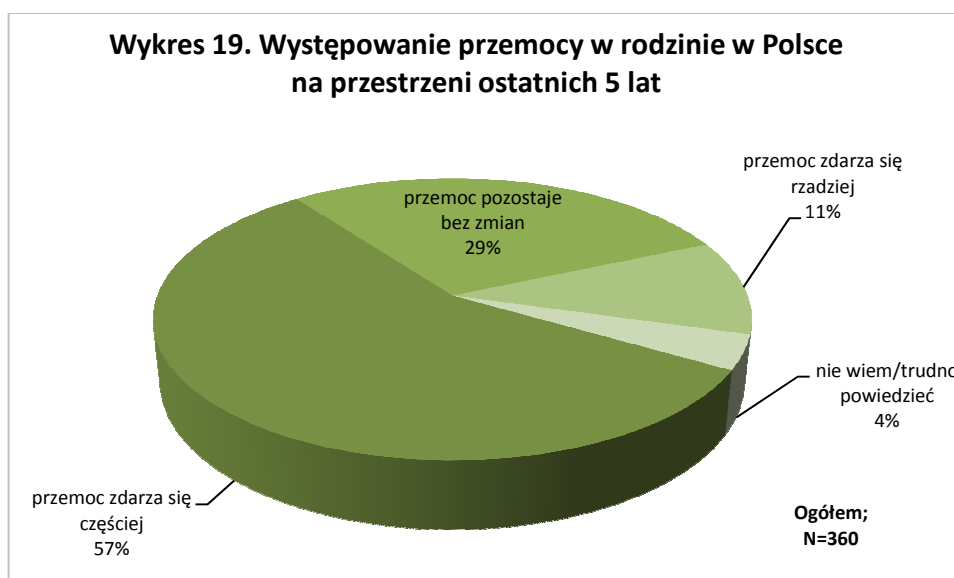
29% respondentów wskazało, że najczęściej przemoc w rodzinie występuje na terenach wiejskich, 20% respondentów wskazało – małe miasta, a 16% - wielkie miasta.

Pytanie wielowyborowe. Procenty nie sumują się do 100.
Badani mogli wskazać kilka charakterystyk.

4.5.3 SPOSOBY PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE – OCENA SKUTECZNOŚCI Z PERSPEKTYWY SPRAWCÓW PRZEMOCY W RODZINIE

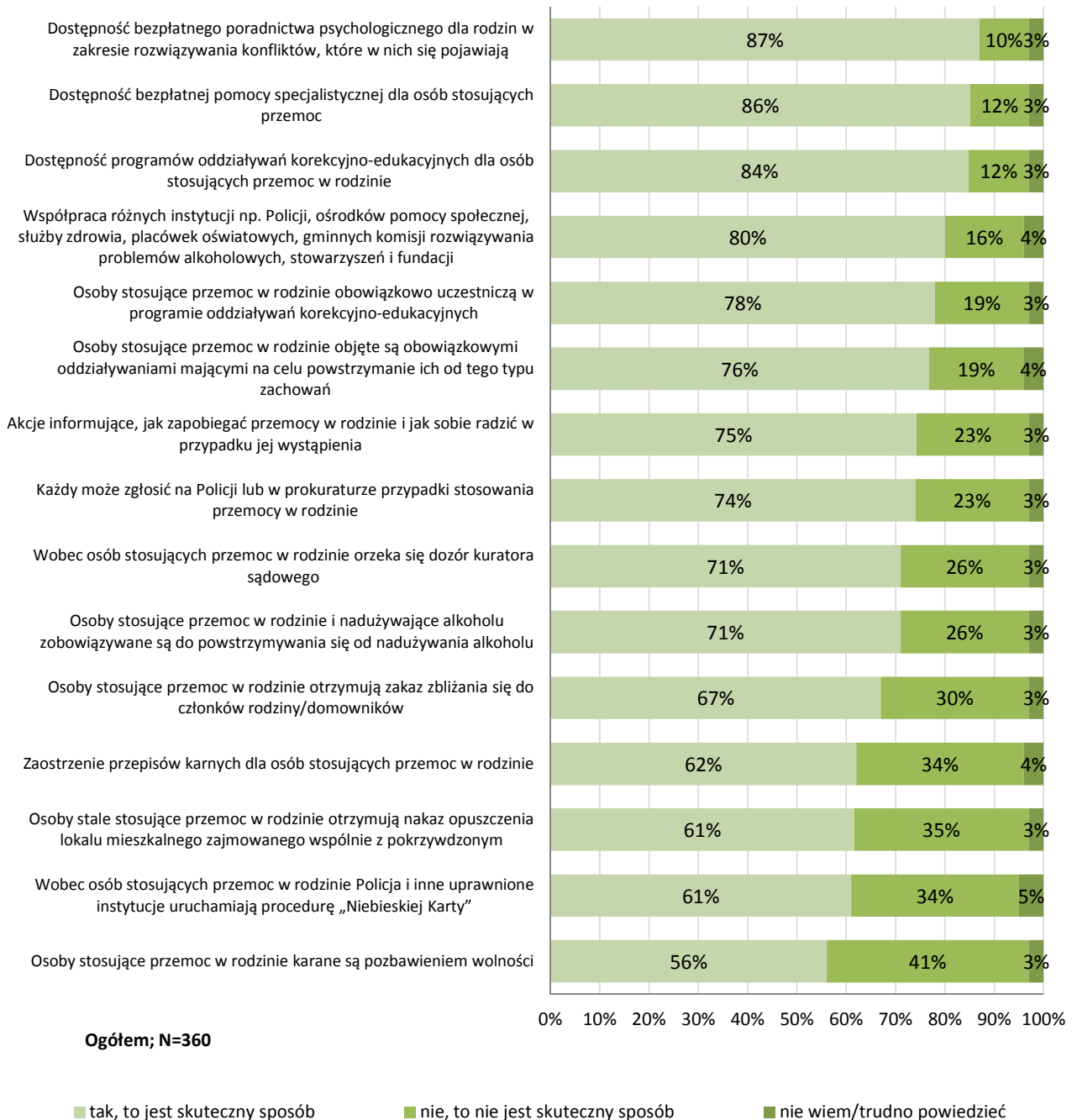
W opinii badanych zjawisko przemocy w rodzinie w Polsce narasta. W odczuciu 57% respondentów, w ostatnim czasie przemoc w rodzinie zdarza się coraz częściej. Kolejne 29% badanych uważało, że zjawisko to pozostaje na podobnym poziomie. 11% badanych stwierdziło, że przemoc w rodzinie w Polsce występuje ostatnio rzadziej.

Z tej perspektywy zasadnym wydaje się pytanie, w jaki sposób najefektywniej przeciwdziałać przemocy w rodzinie. W opinii samych sprawców przemocy w rodzinie, najbardziej skutecznymi metodami przeciwdziałania temu zjawisku byłby dostęp do bezpłatnego poradnictwa psychologicznego dla rodzin w zakresie rozwiązywania konfliktów, które w nich się pojawiają (87%), dostęp do bezpłatnej pomocy specjalistycznej dla osób stosujących przemoc (86%), dostęp do programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie (84%) czy współpraca różnych instytucji np. Policji, ośrodków pomocy społecznej, ochrony zdrowia, placówek oświatowych, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, stowarzyszeń i fundacji (80%). Do mniej efektywnych metod sprawcy zaliczają karanie pozbawieniem wolności (56%), procedurę

„Niebieskie Karty” (61%), nakaz opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym przez sprawców stale stosujących przemoc (61%) czy zaostrenie przepisów karnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie (62%).

Wykres 20. Ocena skuteczności sposobów przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Przyglądając się częstości wskazań dotyczących efektywności różnych działań nasuwają się dwa wnioski. Po pierwsze każdy ze sposobów został oceniony jako stosunkowo skuteczny (oceny skuteczności powyżej 50%). Pokazuje to, że w odczuciu sprawców przemocy w rodzinie problem ten jest ważny. Drugi wniosek odnosi się do kategorii oddziaływań. Ogólnie oddziaływania związane z funkcjonowaniem psychospołecznym sprawcy i rodziny (pomoc specjalistyczna/psychologiczna dla rodzin i oddziaływania specjalistyczne dla sprawców przemocy, programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych itp.) oceniane są jako znacząco bardziej efektywne niż rozwiązania prawno-systemowe (pozbawienie wolności, nakaz opuszczenia lokalu zajmowanego wspólnie z osobą pokrzywdzoną itp.). Wynik ten wydaje się być z jednej strony uznaniem (nie wprost) dla idei programów korekcyjno-edukacyjnych. Jednakże podkreśla również, iż przemoc w rodzinie, oprócz uwarunkowań społecznych, ma przede wszystkim silne uwarunkowania psychologiczne (w tym związane z osobowością, zaburzeniami emocjonalnymi sprawcy itp.). W związku z tym chcąc efektywniej przeciwdziałać przemocy w rodzinie, warto zwrócić większą uwagę na dostępność i jakość oddziaływań specjalistycznych dla sprawców i pomocy specjalistycznej ofiar przemocy w rodzinie.